

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра економіки та фінансів підприємства

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Управління фінансовою стійкістю підприємства

за матеріалами Товариства з додатковою відповідальністю
«ЕНЕРГЕТИК», Київська обл., м. Українка

Студента 2 курсу 1 м групи,
спеціальності 051 «Економіка»,
спеціалізації «Економіка
підприємства»

Пітеніної Катерини
Вікторівни

Науковий керівник —
канд. екон. наук, доцент

Андрєєва Вікторія
Геннадіївна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук, проф.

Блакита Ганна
Владиславівна

Київ 2018

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
1.1. Характеристика економічної сутності фінансової стійкості підприємства та класифікація її видів.....	7
1.2. Методологічні основи управління фінансовою стійкістю підприємства.....	16
1.3. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства.....	27
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ТДВ «ЕНЕРГЕТИК».....	39
2.1. Оцінка динаміки обсягу та структури активів і капіталу підприємства.....	39
2.2. Визначення типу та оцінка рівня фінансової стійкості підприємства.....	49
2.3. Оцінка ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства.....	56
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ТДВ «ЕНЕРГЕТИК».....	65
3.1. Обґрунтування пропозицій щодо підвищення фінансової стійкості підприємства.....	65
3.2. Планування активів, капіталу та фінансових результатів діяльності підприємства.....	73
3.3. Перспективна оцінка фінансової стійкості підприємства.....	82
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95
ДОДАТКИ.....	103

АНОТАЦІЯ

Пітеніна К.В. «Управління фінансовою стійкістю підприємства» (за матеріалами Товариства з додатковою відповідальністю «ЕНЕРГЕТИК», Київська обл., м. Українка). – Рукопис.

Випускна кваліфікаційна робота за спеціальністю 051 «Економіка», спеціалізація «Економіка підприємства» – Київський національний торговельно-економічний університет – Київ, 2018.

Випускну кваліфікаційну роботу присвячено теоретичним, методичним і практичним аспектам управління фінансовою стійкістю підприємства. Представлена робота дозволяє дослідити основні засади, методи та засоби управління фінансовою стійкістю підприємства та оцінити ефективність даного процесу.

Ключові слова: фінансова стійкість підприємства, власний капітал, позиковий капітал, тип фінансової стійкості, власний оборотний капітал.

ABSTRACT

Pitenina K.V. "Management of financial stability of the enterprise" (based on the materials of the Company with additional liability "ENERGETIK", Kiev region, Ukrainka). - The manuscript.

Final qualifying paper on the specialty 051 "Economics", specialization "Economy of Enterprise". – Kyiv National University of Trade and Economics. – Kyiv, 2018.

The final qualification work is devoted to theoretical, methodological and practical aspects of the management of financial stability of the enterprise. The presented work allows investigate the basic principles, methods and means of managing financial stability of an enterprise and evaluate the effectiveness of this process.

Key words: financial stability of the enterprise, own capital, loan capital, type of financial stability, own working capital.

ВСТУП

У ході посилення процесів економічної глобалізації успішне функціонування підприємств значною мірою залежить від рівня стійкості їх фінансового стану. Тільки за цієї умови підприємство зможе генерувати чинники позитивних кількісних і якісних змін для нормального функціонування в сучасних умовах і зростання виробничого потенціалу в майбутньому. У цих умовах актуальності набувають питання управління фінансовою стійкістю підприємства, що обумовлено необхідністю акумулювання значних обсягів грошових ресурсів з метою організації ефективного виробництва в умовах інфляційних процесів, нестабільності банківського сектору, банкрутства ряду підприємств, обмеження обсягів господарської діяльності у всіх секторах економіки.

Значний вклад в вивчення фінансової стійкості підприємства та пошук шляхів її забезпечення внесли такі відомі вітчизняні та закордонні вчені, як: Є. Брігхем, І. Бланк, В. Ковальов, Г. Савицька, А. Шеремет, І. Балабанова, М. Крейнїна, Р. Сайфуліна, В.Плиса, М. Абрютїна, А. Грачов, М. Заюкова, М. Кизим. Однак, не дивлячись на значні результати наукових досліджень, потребує на подальше вивчення управління фінансовою стійкістю підприємства з позиції системного підходу.

Метою дослідження є удосконалення теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо управління фінансовою стійкістю підприємства в сучасних умовах вітчизняної економіки.

Відповідно до поставленої мети в роботі вирішені наступні **завдання**:

- розглянута економічна сутність фінансової стійкості підприємства;
- визначені методологічні основи управління фінансовою стійкістю підприємства;
- досліджено стану управління фінансовою стійкістю ТДВ «ЕНЕРГЕТИК»;
- обґрунтовано пропозиції щодо підвищення рівня фінансової стійкості

підприємства;

- здійснено планування активів, капіталу та фінансових результатів діяльності підприємства

- зроблена перспективна оцінка фінансової стійкості підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовою стійкістю підприємства. **Предмет дослідження** - теоретичні та практичні основи управління фінансовою стійкістю підприємства.

Емпіричною базою дослідження є ТДВ «ЕНЕРГЕТИК», яке зареєстровано 31.05.1994 р. та знаходиться у Київській обл., Обухівському районі, місті Українка. Основним видом діяльності підприємства є надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна, а також інша діяльність із забезпечення трудовими ресурсами; організування інших видів відпочинку та розваг; роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами; роздрібна торгівля з лотків і на ринках харчовими продуктами, напоями та тютюновими виробами. На 31.12.2017 р. зареєстрований (пайовий) капітал складає 14069,2 тис. грн., загальна сума майна – 21242,6 тис. грн. Чистий дохід від реалізації товарів та послуг за 2017 рік досяг 2439,1 тис. грн., а чистий прибуток 725,8 тис. грн.

Методи дослідження. У роботі були використані такі методи: процесний та системний підхід; порівняння, узагальнення та групування; методи фінансового аналізу та планування.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-законодавчі акти України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали фінансової звітності підприємства, сучасні пакети прикладного програмного забезпечення.

Практична значимість. Розроблені рекомендації щодо підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства можуть бути використані в діяльності ТДВ «ЕНЕРГЕТИК», що підтверджено відповідною довідкою.

Для оброблення економічної інформації, побудови таблиць та планування використано сучасні комп'ютерні технології та пакет прикладних програм Microsoft Excel.

Апробація результатів випускної кваліфікаційної роботи. Основні наукові положення і практичні результати дослідження опубліковано у збірнику наукових статей студентів КНТЕУ «Економіка та фінанси підприємства», 2018 р. на тему: «Системний підхід к управлінню фінансовою стійкістю підприємства».

Структура й обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Обсяг роботи – 102 сторінки друкованого тексту включає 28 таблиць, 6 рисунків, список використаних джерел з 71 найменування та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Характеристика економічної сутності фінансової стійкості підприємства та класифікація її видів

В умовах ринку успішне функціонування підприємства залежить від рівня стійкості його фінансового стану. Якщо підприємство фінансово стійке, воно має ряд переваг перед іншими підприємствами для отримання кредитів, залучення інвестицій, у виборі контрагентів та в підборі кваліфікованого персоналу. Чим вища фінансова стійкість підприємства, тим більше воно незалежне від зміни ринкової кон'юнктури і тим менше ризик опинитися на межі банкрутства. У зв'язку з цим стратегічною метою діяльності будь-якого підприємства є забезпечення фінансової стійкості.

Проведені дослідження показали, що у сучасній економічній літературі не має єдиного методологічного підходу до трактування сутності поняття «фінансова стійкість». У результаті аналізу літератури з даної проблеми були виділені підходи до визначення сутності та змісту поняття «фінансова стійкість підприємства».

Так, згідно з першим підходом, прихильниками якого є О.С. Філімоненков, Ю.С. Цал-Цалко, поняття «фінансова стійкість підприємства» розглядається у вузькому сенсі, як один із показників фінансового стану господарюючого суб'єкта. Так, Ю.С. Цал-Цалко [64, с.305] вважають, що фінансова стійкість – це стан активів (пасивів) підприємства, який гарантує йому постійну платоспроможність. О.С. Філімоненков [61, с.304] визначає фінансову стійкість як стан підприємства, при якому розмір його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство є платоспроможним.

Дещо іншої точки зору додержуються прихильники другого підходу -

Савицька Г.В., О.О. Шермет. Вони підкреслюють важливість показників фінансової стійкості підприємства для оцінки, насамперед, ділової активності та надійності підприємства, які визначають його конкурентоспроможність, тим самим виступають гарантом ефективної реалізації економічних інтересів підприємства і його партнерів. Так, О.О. Шермет [67, с.87] визначає, що фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного його використання забезпечити безперервний процес виробничо-торговельної діяльності, а також затрати на його розширення.

На відміну від вищеназваних авторів, прихильники третього підходу М.Я. Коробов, Н.А. Мамонтова сутність поняття «фінансова стійкість підприємства» визначають як результат взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства. Так, вони стверджують [29, с.354], що фінансова стійкість підприємства - це відповідність параметрів діяльності підприємства і розміщення його фінансових ресурсів критеріям позитивної характеристики фінансового стану.

Прихильники четвертого підходу (І.О. Бланк, В.Ф. Прісняков) у своїх роботах досліджують проблеми взаємозв'язку економічної і фінансової безпеки з точки зору впливу на їх рівень фінансової стійкості підприємства. Так, Прісняков В.Ф. [50, с.49] вважає, що рівень фінансової безпеки підприємства в умовах і ринкової, і планової економіки, насамперед, визначається станом і структурою активів підприємства і джерелами їх покриття. І.О. Бланк [3, с.56] трактує «фінансову стійкість підприємства» як поняття близьке до «фінансової рівноваги», визначаючи зміст цих категорій частиною власних джерел при формуванні фінансових ресурсів.

Таким чином, дослідивши точки зору різних авторів і з'ясувавши основні характеристики поняття фінансової стійкості, можна сказати, що фінансова стійкість підприємства – багатомірне економічне явище і представляє собою здатність здійснювати основні та інші види діяльності в умовах підприємницького ризику і мінливого середовища бізнесу з метою

максимізації благополуччя власників, укріплення конкурентних переваг підприємства з урахуванням інтересів суспільства і держави.

З'ясувавши сутність та основні особливості фінансової стійкості підприємства, необхідно розглянути її класифікацію. Так, класифікація дає можливість систематизувати фінансову стійкість за різними ознаками і виділити зони, які є найбільш сприятливими для підприємства, а яких треба уникати. Проте при цьому не слід забувати про те, що стійкість фінансового стану підприємства багато в чому залежить від ефективної економічної і фінансової політики, від впливу внутрішнього і зовнішнього середовища, від рівня конкуренції на ринку та рівня забезпеченості власними і залученими коштами. Таким чином, узагальнення наукових позицій авторів дозволило систематизувати існуючі підходи до класифікації фінансової стійкості.

В основі класифікації, яку пропонує Г.В. Савицька лежить поділ активів підприємства на фінансові і не фінансові. Фінансові активи у свою чергу поділяються на немобільні і мобільні [52, с.604]. Мобільні фінансові активи – це високоліквідні активи (кошти і легкорезалізовані короткострокові фінансові вкладення). Немобільні фінансові активи включають довгострокові фінансові вкладення, всі види дебіторської заборгованості, термінові депозити.

Не фінансові активи поділяються на довгострокові не фінансові активи, куди входять основні засоби, нематеріальні активи, незавершене будівництво, і оборотні не фінансові активи, що включають запаси і витрати. Не фінансові активи і немобільні фінансові активи разом становлять немобільні активи. Усі фінансові активи і не фінансові оборотні активи – це ліквідні активи.

Відповідно до цієї класифікації, фінансової рівноваги і стійкості фінансового стану досягають, якщо не фінансові активи покриваються власним капіталом, а фінансові – позиковими. Запас стійкості збільшується в міру перевищення власного капіталу над не фінансовими активами або те ж саме в міру перевищення фінансових активів над позиковим капіталом.

Відхилення від параметрів рівноваги у протилежний бік перевищення не фінансових активів над власним капіталом свідчить про втрату стійкості.

Відповідно до цих відхилень від параметрів рівноваги виділяють кілька видів фінансової стійкості (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Варіанти фінансової стійкості підприємства [52, с.605]

№ п/п	Найменування варіанта	Ознаки варіанта
1	Суперстійкість (абсолютна платоспроможність)	Мобільні фінансові активи більші від усіх зобов'язань
2	Достатня стійкість (гарантована платоспроможність)	Мобільні фінансові активи менші від усіх зобов'язань, але сума всіх фінансових активів більша від них
3	Фінансова рівновага (гарантована платоспроможність)	Власний капітал дорівнює не фінансовим активам, а фінансові активи дорівнюють усім зобов'язанням
4	Допустима фінансова напруженість (потенційна платоспроможність)	Власний капітал більший від довгострокових фінансових активів, але менший від усієї суми не фінансових активів
5	Зона ризику (втрата платоспроможності)	Власний капітал менший від довгострокових не фінансових активів

Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній пропонують розрізняти короткострокову та довгострокову фінансову стійкість підприємства [23, с.293].

Основою короткострокової (поточної фінансової стійкості) є раціональна організація і використання оборотних коштів підприємства. Короткострокову фінансову стійкість підприємства частіше всього оцінюють співвідношенням величини власних і позикових джерел формування запасів і вартості самих запасів, рівнем забезпеченості запасів джерелами їх фінансування.

Довгострокова фінансова стійкість пов'язана, насамперед, із загальною фінансовою структурою підприємства, ступенем його залежності від кредиторів та інвесторів. Сутність її оцінки полягає передусім у визначенні спроможності підприємства відповідати за своїми довгостроковими зобов'язаннями.

Не можна не погодитися з класифікацією А.В. Грачева, який виділяє різновиди фінансової стійкості в залежності від того, яких значень набуває власний капітал підприємства [9, с.70-73]. Згідно з даною класифікацією існує вісім зон фінансової стійкості підприємства:

1) точка суперстійкості: власний капітал набуває максимального значення, оскільки все майно є власним, а фінансовий капітал дорівнює фінансовим активам. При цьому власний капітал у грошовій формі повністю зосереджується в оборотних фінансових активах, тому все майно в не грошовій формі співпадає з власним капіталом в не грошовій формі;

2) точка достатньої стійкості: значення власного капіталу достатнє, тобто чисельно дорівнює майну в не грошовій формі, коли позичковий капітал повністю покривається оборотними фінансовими активами;

3) точка фінансової рівноваги: значення власного капіталу рівноважне, у зв'язку з тим, що фінансовий капітал дорівнює нулю, тому власний капітал урівноважений не фінансовими активами, а залучений капітал – всіма фінансовими активами;

4) точка втрати стійкості: власний капітал приймає невірноважене значення, оскільки власний капітал в грошовій формі вже вичерпаний, а провідна роль відводиться не грошовій складовій власного капіталу;

5) точка недостатньої стійкості: значення власного капіталу недостатнє, коли власного капіталу ледве вистачає на фінансування, а інші активи забезпечуються за рахунок залученого капіталу;

6) точка нестійкості: значення власного капіталу нульове, коли все майно запозичене, а сукупний збиток урівноважується уставним капіталом, резервним фондом і фондами спеціального призначення, з одного боку, а

власне майно в грошовій формі – власним майном в не грошовій формі, з іншого боку;

7) точка ризику: значення власного капіталу ризикове, характерною рисою якого є відсутність джерела власних коштів, але вже в не грошовій формі;

8) точка банкрутства: значення власного капіталу мінімальне, при цьому зобов'язання підприємства зберігаються, а збиток не покривається уставним капіталом і фондами, реального майна на балансі вже немає, тому такий стан можна розглядати як банкрутство.

Така класифікація фінансової стійкості дозволяє встановити конкретні точки-межі власного капіталу: точка банкрутства і суперстійкості – дві крайні межі, досягнення яких проблематично, а зона фінансово-економічної напруги – обмежена ознака втрати або укріплення фінансової стійкості.

Потребує уваги і думка А.А. Бабича, який пропонує класифікувати фінансову стійкість за рядом ознак (рис. 1.1)

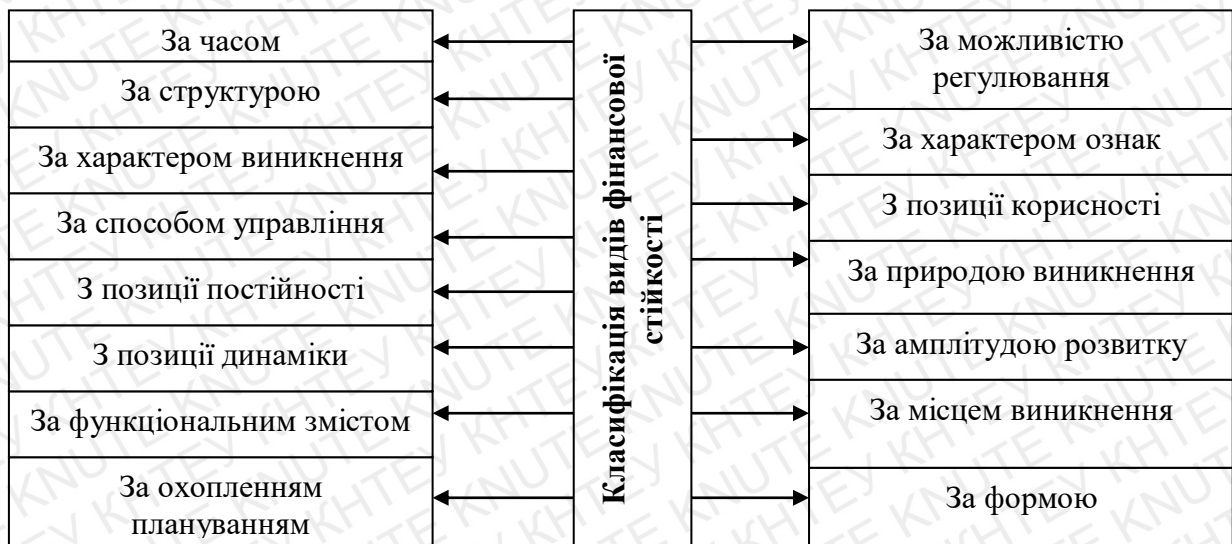

Рис. 1.1 Класифікація видів фінансової стійкості підприємства [1]

Так, за часом розрізняють короткострокову, середньострокову та довгострокову фінансову стійкість підприємства [1].

Короткострокова фінансова стійкість проявляється у відносно короткий

час. Середньострокова фінансова стійкість досягається на конкретний момент часу під впливом реальних умов і факторів на даному рівні використання виробничого потенціалу. Довгострокова фінансова стійкість проявляє себе протягом достатньо довгого періоду, не залежить від зміни економічного циклу і менеджменту.

За структурою фінансова стійкість може бути формальна і конкурентна. Формальна фінансова стійкість створюється і стимулюється штучно державою ззовні. Конкурентна (реальна) фінансова стійкість, навпаки, передбачає економічну ефективність в умовах конкуренції і з урахуванням можливостей розширеного виробництва.

За характером виникнення виділяють абсолютну та нормативну фінансову стійкість [16].

Абсолютна – це фінансова стійкість фактично досягнута в поточному періоді і перспективі при відсутності будь-яких відхилень від заданої траєкторії розвитку підприємства. Це стан рівноваги, який зберігається, не дивлячись на вплив внутрішніх і зовнішніх факторів.

Нормативна – це фінансова стійкість станом на початок періоду або закладена в фінансовому плані на рік.

За способом управління фінансова стійкість поділяється на консервативну та прогресивну [22]. Консервативна фінансова стійкість виникає внаслідок здійснення підприємствами консервативної політики (менш ризикової, більш обережної), тоді як прогресивна, у свою чергу, є результатом проведення більш досконалої, передової політики, яка проявляється в прагненні до конкуренції, завоюванні нових ринків.

З позиції постійності розрізняють змінну, постійну та повну фінансову стійкість [34]. Змінна – відсутність постійної стабільності протягом довгого періоду часу. Постійна – стабільний фінансовий стан протягом довгого періоду часу. Повна – стабільне зростання всіх показників фінансової стійкості.

Якщо розглядати фінансову стійкість з позиції динаміки, можна

виділити її екзодинамічну і ендодинамічну складові. Перша – викликана зовнішніми факторами середовища, а друга – внутрішніми. До зовнішніх відносяться економічні умови: стабільність державної політики, врахування специфіки виробництва, економічне регулювання пропорційності цін на продукцію різних галузей, експортно-імпортна політика, споживачі, природні фактори, діюче законодавство.

Фактори внутрішнього середовища визначені умовами, за яких функціонує підприємство. Здатність переборювати кризу, перемагати в конкурентній боротьбі, зберігати стійкість виробництва багато в чому залежить від стану внутрішнього середовища господарюючого суб'єкта.

За функціональним змістом фінансова стійкість може бути виробничою, стратегічною, соціальною та економічною [1].

Виробнича стійкість виникає за умови динамічного розвитку потенціалу підприємства і досягнення такого рівня ефективності виробництва, при якому забезпечується постійне надання населенню обсягів продукції, робі, послуг.

Стратегічна стійкість – здатність створювати, розвивати і зберігати протягом довгого періоду часу конкурентні переваги на ринку в умовах прискороного науково-технічного прогресу.

Соціальна стійкість забезпечує динамічне підвищення рівня життя населення.

Економічна стійкість – пов'язана з переважаючою роллю економічних факторів в досягненні стабільності функціонування підприємства.

За охопленням плануванням фінансова стійкість поділяється на ту, що планується і ту, що не планується [41]. Стійкість, яка планується, досягається у відповідності з планом (закладена в фінансовому плані). Стійкість, яка не планується, досягається всупереч прогнозним очікуванням.

За можливістю регулювання розрізняють відкриту та закрити фінансову стійкість. Обидва види фінансової стійкості передбачають

наявність або відсутність можливості регулювання і перетворення показників ефективності діяльності підприємства, з урахуванням зміни зовнішніх умов.

За характером ознак є індивідуальна та універсальна фінансова стійкість [1].

Індивідуальна – володіє специфічними ознаками в залежності від умов окремого регіону (галузі). Вона безпосередньо пов'язана з конкретним регіоном, його економічною і фінансовою характеристикою.

Універсальна – характеризується загальними для всіх регіонів (галузей) ознаками. Мало залежить від специфіки регіону.

Також є можливість розглядати фінансову стійкість з позиції корисності. Так, активна фінансова стійкість – направлена на покращення фінансових результатів діяльності і виконання задач довгострокового розвитку підприємства і, навпаки, пасивна – зосереджується на вирішенні більш загальних і швидко здійснюваних задач і не передбачає серйозного втручання в розвиток виробництва.

За природою виникнення фінансова стійкість буває: успадкована і набута [55].

Успадкована фінансова стійкість формується у випадку наявності певного запасу фінансової стійкості, який накопичується протягом декількох років і є захистом організації від різких перепадів зовнішніх дестабілізуючих факторів.

Набута фінансова стійкість досягається відповідною внутрішньою структурою управління, відображає ефективність організації виробництва, при якій переважає стабільне перевищення доходів над витратами, сприяє безперебійному процесу виробництва і реалізації, розширенню і оновленню.

За амплітудою розвитку фінансова стійкість може бути циклічною та поступальною. Циклічна – стійкість, яка закономірно повторюється через визначені проміжки часу, під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Поступальна фінансова стійкість описується здатністю залишатись в стійкому (рівноважному) стані і сприймати значні впливи, не змінюючи своєї

структури, тобто практично, не виходячи за межі рівноважного стану.

За місцем виникнення виділяють локальну та глобальну фінансову стійкість [1]. Локальна спостерігається на підприємствах окремого регіону, а глобальна – в масштабах країни.

За формою існує слабка та відновлювана фінансова стійкість. Відновлювана фінансова стійкість проявляється в здатності повертатися до первинного стану після виходу із нього під впливом внутрішніх факторів. Слабка – співпадає з недостатнім запасом стійкості і високим ризиком часткового збереження стабільного стану в перспективі.

Слід відмітити, що окрім зазначених підходів, існує і традиційний підхід до класифікації фінансової стійкості підприємства, прихильниками якого є Ю.С. Цал-Цалко [64, с.329], О. Кононенко, О. Маханько [27, с. 41-42], В.М. Яценко [71, с.12] виділяє чотири типи фінансової стійкості підприємства: абсолютна стійкість фінансового стану, нормальна стійкість, передкризовий (критичний) фінансовий стан та кризовий фінансовий стан.

Таким чином, встановлено, що фінансова стійкість підприємства – це багатомірне економічне явище і представляє собою здатність здійснювати основні та інші види діяльності в умовах підприємницького ризику і мінливого середовища бізнесу з метою максимізації благополуччя власників, укріплення конкурентних переваг підприємства з урахуванням інтересів суспільства і держави. Всі запропоновані підходи до класифікації фінансової стійкості є корисними для управління фінансовою стійкістю не тільки на макrorівні, але й на рівні суб'єктів господарювання.

1.2. Методологічні основи управління фінансовою стійкістю підприємства

Тенденції до збільшення фінансових проблем і внутрішніх протиріч в управлінні фінансовою стійкістю підприємства, складність і недостатня

чіткість проблем на фоні динамічності факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, комплексність проблем, які проявляються в єдності економічних, соціальних, психологічних, управлінських та інших аспектів, обумовлюють необхідність розробки концепції управління фінансовою стійкістю підприємства.

Як показує практика, для більшості вітчизняних підприємств характерна реактивна форма управління фінансовою стійкістю, коли процес прийняття управлінських рішень представляє собою реакцію на поточні проблеми підприємства. При даному підході виникає ряд проблем як всередині самого підприємства, так і за його межами у вигляді неспівпадання цілей і інтересів зацікавлених юридичних і фізичних осіб, які мають пряме або опосередковане відношення до підприємства – акціонерів, управлінського персоналу, персоналу, державних органів тощо. Тому визначним моментом для управління фінансовою стійкістю підприємства в ринкових умовах є системний підхід, призначений для упорядкування тактичних і стратегічних проблем з метою їх структурування, виявлення факторів, які впливають на їх вирішення.

Проведені дослідження показали, що управління фінансовою стійкістю підприємства - це багатомірне економічне явище, яке передбачає розробку управлінських рішень щодо вибору та реалізації найефективніших шляхів розширення обсягів активів підприємства для забезпечення необхідного рівня самофінансування свого виробничого розвитку за рахунок прибутку, оптимізації податкових платежів, забезпечення найефективніших умов і форм залучення позикових коштів відповідно до потреб підприємства з метою максимізації благополуччя власників, укріплення конкурентних переваг підприємства з урахуванням інтересів суспільства і держави [49].

Системний підхід базується на представленні процесу управління фінансовою стійкістю підприємства як складної динамічної системи, яка характеризується різноманітністю і неоднорідністю складових елементів, їх взаємодій, численними внутрішніми і зовнішніми зв'язками.

В основу розробки концепції системи управління фінансовою стійкістю підприємства покладені наступні принципи, згідно з якими здійснюється функціонування самої системи [22,39,51,53].

1. Наукова обґрунтованість управління фінансовою стійкістю, яка базується на вимогах економічних законів, використанні досягнень науково-технічного прогресу, найновіших методів економічних досліджень.

2. Комплексний характер формування управлінських рішень стосовно фінансової стійкості підприємства, який полягає в детальному дослідженні напрямів і функцій управління фінансовою стійкістю, в забезпеченні проведення всіх видів аналізу (попереднього, оперативного, підсумкового, перспективного), в комплексній оцінці впливу кількісних та якісних факторів на управління фінансовою стійкістю підприємства.

3. Гнучкість процесу управління фінансовою стійкістю, яка направлена на можливість швидкого прийняття нововведень з адаптації параметрів внутрішнього стану управління даним напрямком до нових умов його функціонування. Тобто здатність підприємства генерувати значні суми грошових коштів з тим, щоб своєчасно реагувати на несподівано виявлені потреби або можливості.

4. Орієнтованість управління фінансовою стійкістю на стратегічні цілі розвитку підприємства – полягає у прогнозуванні розвитку управління фінансовою стійкістю і визначення проблем для прийняття випереджаючих управлінських рішень по їх недопущенню.

5. Раціональність процесу управління фінансовою стійкістю підприємства, тобто проведення такої політики управління власними та позиковими коштами підприємства, за якої досягається збалансованість бюджету підприємства за рахунок витрачання найменшого обсягу коштів і лише за необхідністю здійснення витрат на цілі, які є найбільш ефективними.

6. Динамізм управління фінансовою стійкістю підприємства – націлений на безперервне дослідження причин виникнення проблем зниження фінансової стійкості і прийняття своєчасних рішень щодо їх

усунення (зниження ступеня впливу).

7. Ефективність процесу управління фінансовою стійкістю – направленість на забезпечення досягнення бажаного стану системи управління об'єктом протягом визначеного періоду часу з найменшими витратами.

8. Об'єктивність – означає, що управління фінансовою стійкістю підприємства має базуватися на достовірній інформації, а висновки і рекомендації – обґрунтовуватися точними аналітичними розрахунками.

Результативність системи управління фінансовою стійкістю підприємства невід'ємно пов'язана з чітким визначенням цілей, які поставлені перед системою, оскільки саме ціль є системоутворюючим, інтегруючим фактором, який поєднує окремі елементи і процеси в цілісність, спрямовану на результат.

Головною метою управління фінансовою стійкістю підприємства є забезпечення високого рівня фінансової стійкості, стабільності функціонування і розвитку підприємства у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику.

Необхідно відмітити, що фінансова стійкість та стабільність є категоріями взаємопов'язаними і взаємообумовленими. Так, фінансова стабільність – це спроможність підприємства досягти стану фінансової рівноваги при збереженні достатнього ступеня фінансової стійкості та зберігати цей стан у довгостроковій перспективі при ефективному управлінні фінансами. А фінансова стійкість, у свою чергу, є одним з головних чинників, що впливає на досягнення підприємством фінансової рівноваги та фінансової стабільності. Тому для забезпечення фінансової стабільності функціонування підприємства у перспективі необхідно визначити рівень фінансової стійкості та здійснити її кількісну оцінку.

Основними завданнями процесу управління фінансовою стійкістю підприємства є [2, 63]:

- забезпечення формування достатнього обсягу фінансових ресурсів, необхідного для забезпечення фінансової стійкості та ефективного їх використання;
- планування видів діяльності підприємства, що дозволяє акцентувати увагу на здійсненні рентабельних видів діяльності, які генерують збалансований грошовий потік в динаміці за декілька періодів;
- формування ефективних інформаційних систем, які забезпечують узагальнення альтернативних варіантів управлінських рішень стосовно фінансової стійкості;
- розробка дієвої системи стимулювання реалізації прийнятих управлінських рішень щодо фінансової стійкості;
- забезпечення розширеного відтворювального процесу, оскільки достатній рівень фінансової стійкості підприємства виступає передумовою його розвитку (відсутність загрози банкрутства, оптимально сформована структура активів підприємства, які мають обґрунтовані джерела фінансування).

Треба відзначити, що процес управління фінансовою стійкістю підприємства базується на загальних функціях управління. Зміст цих функцій визначається управлінськими діями, які необхідно виконувати для досягнення певних результатів у відповідності з поставленими цілями. У зв'язку з цим можна виділити наступний склад функцій управління: планування, організація, облік, контроль, аналіз, регулювання і стимулювання [3,9,21].

Так, функція планування визначає напрямки і зміст управління фінансовою стійкістю підприємства, розробляє цілі і конкретизує їх в методах і засобах досягнення. Необхідно відмітити, що органічною частиною функції планування є прогнозування, яке визначає різні варіанти можливих змін фінансової стійкості підприємства, переходу від одного стану в інший і модифікацію основних напрямків управління в залежності від динаміки економічного середовища.

Функція організації – полягає у створенні органів управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, побудові структури апарату управління, встановлення постійних та тимчасових взаємовідносин між підрозділами підприємства і розподіл між ними функцій і повноважень, тобто створення реальних умов для забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Для ефективного управління фінансовою стійкістю підприємства необхідно мати повну і правдиву інформацію про його функціонування, показники виконання намічених планів, ресурси, результати здійснення управлінських рішень, що забезпечується за допомогою функції обліку. Дана функція спрямована на забезпечення постійного збору, систематизацію і узагальнення даних, необхідних для наступного контролю управління фінансовою стійкістю.

Контроль, як загальна функція управління, об'єднує види управлінської діяльності, пов'язані з формуванням інформації про стан управління фінансовою стійкістю, вивченням інформації про процеси і результати діяльності, врахуванням прорахунків у використанні засобів та методів управління фінансовою стійкістю. У процесі контролю можна здійснювати корегування раніше прийнятих рішень, планів, прийнятих стандартів і норм стосовно управління фінансовою стійкістю.

Однак, для ефективного управління фінансовою стійкістю підприємства недостатньо мати уявлення тільки про хід виконання планів і результатах функціонування підприємства, необхідно визначити тенденції і характер змін. Осмислення і розуміння інформації досягається за допомогою реалізації функції аналізу, яка визначає економічну ефективність управління фінансовою стійкістю підприємства і можливі напрями його розвитку на поточний і перспективний періоди.

Функція стимулювання є заключною в циклі управління фінансовою стійкістю підприємства і пов'язана з процесом активізації діяльності персоналу підприємства шляхом використання стимулів, важелів і способів

формування інтересів і мотивів діяльності. Вона базується на процесах мотивації, перетворюючи їх в стимули, які впливають на поведінку і діяльність колективів і підприємств.

Необхідно сказати, що на процес прийняття управлінських рішень стосовно фінансової стійкості впливає низка чинників, які можуть справляти як незначний вплив, так і мати певні загрози для підприємства. З метою управління даними факторами їх можна розподілити на дві групи: фактори внутрішнього середовища і фактори зовнішнього середовища [2,4,21,45,46,51].

Так, внутрішні фактори залежать від діяльності підприємства, їм властивий високий ступінь керованості, а характер їх змін безпосередньо залежить від організації роботи самого підприємства. До них можна віднести:

- стадію життєвого циклу підприємства, що є важливим чинником, оскільки специфіка кожної стадії розвитку підприємства буде визначати потенційні його можливості щодо забезпечення обсягів діяльності, величини прибутку, формування приросту активів та їх фінансування, і разом з тим, опосередковано формуватиме певний ступінь фінансової стійкості підприємства;
- залучення підприємством позичкового капіталу може справляти як позитивний, так і негативний вплив на фінансову стійкість підприємства. Так, збільшення позичкового капіталу, з одного боку, призводить до зростання прибутковості власного капіталу, а з другого – надмірне зростання частки позичкового капіталу призводить до зниження фінансової стійкості підприємства, зростання ризику втрати платоспроможності та фінансової незалежності;
- політика використання і розподілу прибутку – для забезпечення фінансової стійкості підприємство повинно здійснювати ефективну політику розподілу та використання прибутку, залучати до процесу розподілу робітників даного підприємства, а також спрямовувати значну частку прибутку на реінвестиційні цілі;

- структура та динаміка витрат – підприємство повинно забезпечувати досягнення максимальної ефективності своєї діяльності з використанням мінімального обсягу ресурсів, що дасть можливість направити кошти, які залишилися на розширення діяльності підприємства та підтримання таким чином своєї стійкості та інші фактори.

Важливе значення має визначення впливу зовнішніх факторів на фінансову стійкість. Зовнішні фактори викликані дією об'єктивних економічних законів і майже не залежать від діяльності підприємства. До таких факторів можна віднести [2,4,21,45,46,51]:

- фазу розвитку економічної системи країни. Так, у період кризи всі показники фінансової стійкості підприємства зменшуються, у результаті чого знижується ліквідність і платоспроможність підприємства, що неодмінно негативно відбивається на ступені фінансової стійкості підприємства. У період економічного зростання все навпаки – спостерігається підтримання високого рівня фінансової стійкості;

- обсяг платоспроможного попиту населення – зростання обсягу попиту населення на продукцію підприємства є стимулом до розширення обсягу його діяльності. Падіння попиту призводить до загострення конкурентної боротьби та підвищення рівня конкуренції на ринку;

- рівень інфляції – зростання інфляції негативно відбивається на ступені фінансової стійкості підприємства, оскільки зменшується обсяг його чистого прибутку. Це призводить до зниження обсягу власних фінансових ресурсів, які формуються за рахунок внутрішніх джерел, у результаті виникає необхідність у запозиченні коштів, а це означає, що ціна на позикові ресурси зростає, ускладнюється можливість їх використання для збільшення прибутковості власного капіталу.

- рівень конкуренції – гостра конкурентна боротьба призводить до кон'юнктурних змін на товарних, ресурсних і фінансових ринках, що, у свою чергу, є причиною змін цін на продукцію підприємства (що впливає на можливі обсяги реалізації), на матеріальні та фінансові ресурси (що впливає

на можливість залучення підприємством позичкових коштів), що відбивається на ступені фінансової стійкості;

- відсутність ефективного державного регулювання економіки – проявляється у використанні наряду з соціальними та економічними методами управління діяльністю підприємств, ще й директивних, що не є доречним в ринкових умовах господарювання. За цих умов на підприємстві важливого значення набуває управління фінансами, узгоджене із загальною економічною стратегією, при цьому найбільш дієвим важелем є вплив на фінансову стійкість.

Слід відзначити, що механізм управління фінансовою стійкістю підприємства включає в себе ряд методів, при виборі яких слід дотримуватись ряду вимог, в якості яких виступають: практична придатність методу, достовірність даного методу, збалансованість обраного методу з іншими методами і прийомами. Основні методи оцінки фінансової стійкості будуть наведені у наступному параграфі роботи.

Фактори, що впливають на рівень фінансової стійкості підприємства систематизовано на рис. 1.2.

Результативність управління фінансовою стійкістю підприємства забезпечується послідовною реалізацією механізму його здійснення, який складається з трьох блоків: планування, оцінка та контролінг фінансової стійкості підприємства.

Так, основою механізму управління фінансовою стійкістю є планування фінансової стійкості, яке представляє собою процес розробки системи фінансових планів і планових (нормативних) показників щодо забезпечення розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурсами та підвищення ефективності його фінансової діяльності, у тому числі, стійкості фінансового стану, в очікуваному періоді.

Оцінка фінансової стійкості підприємства передбачає аналіз її кількісних та якісних параметрів. Метою оцінки фінансової стійкості є отримання певної кількості ключових параметрів, що дають об'єктивну і

точну картину про стан його активів і капіталу, рівень фінансового ризику, зміни в структурі активів і пасивів, в розрахунках з кредиторами та дебіторами. При цьому в оцінці фінансової стійкості особливу роль відіграє прогноз, тобто очікувані параметри фінансової стійкості.

Рис. 1.2. Систематизація факторів, які впливають на фінансову стійкість підприємства [2,4,21,45,46,51]

Заключним етапом в управлінні фінансовою стійкістю є контролінг фінансової стійкості підприємства, який представляє собою систему, орієнтовану на поточний і перспективний розвиток підприємства, а власне контроль, спрямований на перевірку операцій, що відбулися. Контролінг фінансової стійкості підприємства можна розглядати як систему, яка забезпечує концентрацію контрольних дій у сфері управління фінансовою стійкістю, своєчасне виявлення відхилень фактичних показників оцінки рівня фінансової стійкості від планових і прийняття оперативних управлінських рішень, які забезпечать високий ступінь стійкості фінансового стану.

Треба відмітити, що комплексний характер процесу управління фінансовою стійкістю обумовлює необхідність обґрунтування системи критеріїв, які дають змогу говорити про ефективність або неефективність управління стійкістю підприємства. Під критерієм розуміють сукупність характеристик, які дають змогу у формалізованому вигляді описати рівень фінансової стійкості підприємства і на цій основі сформулювати рекомендації щодо його оптимізації.

В якості критерію ефективності запропоновано забезпечення конкурентоспроможності, ліквідності та платоспроможності підприємства шляхом збільшення рівня фінансової стійкості та досягнення його абсолютного типу.

Таким чином, ефективне управління фінансовою стійкістю підприємства синтезує принципи, мету, завдання, функції, відповідний механізм реалізації з урахуванням впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища та критерії ефективності, дозволяє підвищити якість управління даним процесом та досягти основної мети - забезпечення високого рівня фінансової стійкості, стабільності функціонування і розвитку підприємства у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику.

1.3. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства, основою його стабільного положення є фінансова стійкість. На стійкість підприємства впливає безліч факторів, серед яких основними є: положення підприємства на товарному ринку, рівень залежності від кредиторів та інвесторів, ефективність господарських операцій, його потенціал в діловому партнерстві. Саме наявність значної кількості чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємства, обумовлює значною мірою відсутність в економічній літературі єдиного підходу до її визначення та оцінки.

Передумовою оцінки фінансової стійкості майже в усіх методичних підходах визначається проведення аналізу фінансового стану підприємства та його оцінки за допомогою системи коефіцієнтів, які дають змогу зробити висновок про ступінь фінансової стійкості підприємства. В Україні використовують різні методики оцінки фінансового стану підприємства. Різні системи показників оцінки фінансового стану і стали причиною існування не одного підходу до визначення фінансової стійкості.

Так, А. Шеремет та Р. Сайфулін оцінку фінансової стійкості зводять до ліквідності балансу як одного із блоків показників фінансового стану. Для цього використовується три показники: коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт проміжної ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності. Однак, на нашу думку, показники ліквідності балансу не дають змоги охопити всі аспекти забезпечення фінансової стійкості [67].

За методикою В. Ковалева оцінка фінансової стійкості розглядається як короткостроковий критерій фінансового стану підприємства з точки зору ризику його банкрутства і включає експрес-аналіз та деталізований аналіз на основі таких показників: розмір власного оборотного капіталу, маневреність власного капіталу, коефіцієнт покриття [32]. Однак слід відмітити, що оцінка фінансової стійкості не обов'язково повинна бути спрямована на виявлення

банкротства, навіть підприємству, яке нормально функціонує необхідно постійно контролювати свою фінансову стійкість.

Питання оцінки фінансової стійкості підприємства широко освітлені і в нормативно-правових актах України. Так, Агентством з питань попередження банкрутства підприємств та організацій була розроблена Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств і організацій, а також Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, Міністерством фінансів України та Фондом державного майна України затверджено Положення про порядок проведення аналізу фінансового стану підприємств, які підлягають приватизації [1, 2, 3,4].

Треба відзначити, що найбільш інформаційною та адаптованою до сучасних умов діяльності вітчизняних підприємств є модель розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи відповідно до «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 № 351. Перевагою даної моделі є врахування виду економічної діяльності та розміру підприємства [41].

Отже, алгоритм оцінки фінансового стану боржника – юридичної особи, відповідно до вимог «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями», має такі особливості [60].

1) Вибір моделі розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи визначається за такими двома факторами:

- належність підприємства, відповідно до законодавства України, до великого (середнього) або малого;
- вид його економічної діяльності (сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство; добувна промисловість і розроблення кар'єрів, переробна промисловість, будівництво; оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів тощо).

2) Методика розрахунку фінансових показників з інформацією фінансової звітності залежить від розміру підприємства: велике (середнє) або мале.

3) У модель розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи включаються фіксовані значення показників, що залежать від належності фактичних значень фінансових показників до відповідних діапазонів.

4) Клас боржника – юридичної особи визначається такими двома факторами:

- значення інтегрального показника фінансового стану;
- належність підприємства, відповідно, до великого (середнього) або малого.

Слід відмітити, що фінансову стійкість підприємства оцінюють за допомогою абсолютних і відносних показників. Розрахунок абсолютних показників здійснюється на основі агрегатного підходу, коли визначаються основні агрегати, які дозволяють віднести підприємство до того чи іншого типу фінансової стійкості. В найбільшій мірі змісту фінансової стійкості підприємства і завданням управління нею відповідають такі абсолютні показники наявності джерел формування запасів: власні оборотні кошти та нормальні, або обґрунтовані, джерела формування запасів [26,44,54].

Показник власних оборотних активів (ВОК) характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом формування оборотних активів підприємства. Це вартість оборотних активів, яка залишається у розпорядженні підприємства після розрахунків за його поточними зобов'язаннями. Даний показник розраховується за наступною формулою:

$$\text{ВОК} = \text{ВК} + \text{ДЗЗ} - \text{НА}, \quad (1.1)$$

де: ВОК – власний оборотний капітал;

ВК – власний капітал;

ДЗЗ – довгострокові зобов'язання та забезпечення;

НА – необоротні активи.

Нормальні, або обґрунтовані, джерела формування запасів (D_n) – це джерела, які логічно мали б розглядатися як джерела формування запасів. Вони включають: власні оборотні кошти і короткострокові позикові джерела, які, як правило, є джерелами формування запасів. Їх величину можна розрахувати наступним чином [26]:

$$D_n = \text{ВОК} + \text{КК} + \text{КЗ}_T, \quad (1.2)$$

де: КК – короткострокові кредити банків для покриття запасів;

КЗ_T – кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги;

В залежності від співвідношення обсягу запасів підприємства і розглянутих вище показників наявності джерел їх формування можна визначити тип фінансової стійкості підприємства (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Типи фінансової стійкості підприємства [26]

Тип фінансової стійкості	Розрахункова формула	Характеристика
Абсолютна фінансова стійкість	$3 < \text{ВОК}$, де 3 – запаси підприємства.	Це співвідношення показує, що запаси підприємства повністю сформовані за рахунок його власних джерел – власних оборотних коштів. Підприємство при цьому не залежить від зовнішніх кредиторів, має високий рівень платоспроможності.
Нормальна фінансова стійкість	$\text{ВОК} < 3 < D_n$	Така ситуація властива підприємствам, які успішно функціонують і для формування запасів використовують «нормальні» джерела фінансування - власний капітал і короткострокові позикові кошти.
Нестійкий фінансовий стан	$3 > D_n$	Таке співвідношення властиве підприємствам, яким для формування запасів недостатньо власного капіталу і короткострокових позикових коштів, вони змушені залучати з метою необґрунтовані джерела (затримувати виплату заробітної плати, розрахунки з бюджетом).
Критичний фінансовий стан	–	Характеризується не лише нестачею загальної величини основних фінансових джерел формування запасів, а й наявністю не погашених в строк короткострокових кредитів банків, простроченої кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Дослідження показали, що крім абсолютних показників оцінки фінансової стійкості підприємства застосування відносних дозволяє більш детально її оцінити. З огляду на це можна виділити методичні підходи щодо визначення фінансової стійкості за відносними показниками: коефіцієнтний, інтегральний, маржинальний.

Суть коефіцієнтного підходу оцінки фінансової стійкості підприємства полягає в обчисленні та аналізі низки фінансових коефіцієнтів. Проте у вітчизняній практиці немає єдиного підходу до використання інформації для кількісного аналізу фінансової стійкості. Виділяють два основних підходи до визначення фінансової стійкості, відповідно до яких диференційованою є інформаційна база аналізу [26,31,40,44]:

1) при оцінці фінансового стану і фінансової стійкості підприємства орієнтуються винятково на дані Балансу (Звіту про фінансовий стан підприємства) про джерела фінансування, тобто оцінка фінансової стійкості здійснюється на основі даних пасиву балансу;

2) для оцінки фінансової стійкості підприємства аналізують взаємозв'язок між активом і пасивом Балансу, тобто простежують напрями використання коштів.

За першого підходу коефіцієнти, розраховані за даними пасиву балансу, є основними. Однак характеристика фінансової стійкості за допомогою таких показників буде не повною. Важливо не тільки знати, звідки залучено кошти, а й куди їх вкладено, яка структура вкладень. Більш повним і з економічного погляду виправданим є другий підхід. Тому повну оцінку фінансової стійкості підприємства слід здійснювати з використанням як коефіцієнтів, розрахованих за даними пасиву балансу, так і коефіцієнтів, що відображають взаємозв'язок між джерелами формування коштів підприємства і структурою вкладень.

Отже, враховуючи всі особливості коефіцієнтного підходу, можна виділити наступні основні показники оцінки фінансової стійкості [4,14,20,40]:

1. Коефіцієнт фінансової автономії (фінансової незалежності, концентрації власного капіталу) (k_a) – характеризує незалежність фінансового стану підприємства від зовнішніх джерел фінансування, показує частку власних коштів підприємства у загальній сумі його джерел фінансування. Мінімальне значення коефіцієнта оцінюється на рівні 0,5.

$$k_a = \frac{ВК}{ВБ}, \quad (1.3)$$

де: ВБ – валюта балансу.

2. Коефіцієнт заборгованості ($k_{кз}$) – характеризує частку зобов'язань у загальній сумі джерел фінансування:

$$k_{кз} = \frac{ДЗЗ + ПЗЗ + ДМП}{ВБ}, \quad (1.4)$$

де: ДЗЗ – довгострокові зобов'язання та забезпечення;

ДМП – доходи майбутніх періодів.

Чим менше значення цього показника, тим менша заборгованість підприємства і тим стійкіший його фінансовий стан. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства.

3. Коефіцієнт фінансової залежності ($k_{фз}$) є оберненим до коефіцієнта автономії і показує, яка сума загальної вартості майна при падає на 1 грн. власних коштів підприємства:

$$k_{фз} = \frac{ВБ}{ВК} \quad (1.5)$$

Теоретично його значення має бути не меншим за 1,0. Якщо значення цього коефіцієнта дорівнює 1,0 (100%) – це означає, що підприємство не використовує позикових коштів, а повністю фінансується за рахунок власного капіталу.

4. Коефіцієнт фінансового ризику ($k_{фр}$) – показує обсяг зобов'язань,

що припадає на кожну гривню власних, вкладених в активи підприємства коштів, і характеризує рівень залежності підприємства від залучених джерел фінансування:

$$k_{\text{фр}} = \frac{\text{ДЗЗ} + \text{ПЗЗ} + \text{ДМП}}{\text{ВК}} \quad (1.6)$$

Рекомендований рівень коефіцієнта менший за 0,5. Критичний рівень – 1,0. Ситуація, коли значення коефіцієнта більше за 1,0 може свідчити про небезпеку неплатоспроможності і часто ускладнює одержання кредиту.

5. Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами ($k_{\text{звк}}$) характеризує наявність у підприємства власних оборотних коштів, необхідних для забезпечення його фінансової стійкості, і показує, яка частка оборотних активів (ОА) фінансується за рахунок власних коштів підприємства:

$$k_{\text{звк}} = \frac{\text{ОА} - \text{ПЗ}}{\text{ОА}} \quad (1.7)$$

Значення даного показника повинно бути більшим за 0,1 (10%).

6. Коефіцієнт маневреності власних коштів ($k_{\text{м}}$) – показує, яка частина власного капіталу перебуває в обороті, тобто в тій формі, яка дає змогу вільно маневрувати цими коштами. Оптимальне його значення в межах 0,2-0,5:

$$k_{\text{м}} = \frac{\text{ОА} - \text{ПЗ}}{\text{ВК}} \quad (1.8)$$

7. Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень ($k_{\text{пдв}}$) – показує, яка частина основних засобів та інших необоротних активів профінансована зовнішніми інвесторами:

$$k_{\text{пдв}} = \frac{\text{ДЗЗ}}{\text{НА}}, \quad (1.9)$$

Збільшення коефіцієнта в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів. Водночас фінансування є ознакою добре розробленої стратегії підприємства.

8. Коефіцієнти структури довгострокових джерел фінансування – характеризують структуру капіталу підприємства, показують частку власного капіталу і довгострокового позикового капіталу в сумі усіх його довгострокових джерел фінансування. До них відносять два показники: коефіцієнт фінансової залежності капіталізованих джерел ($k_{зкд}$) і коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел ($k_{нкд}$). Розраховують їх за формулами:

$$k_{зкд} = \frac{ДЗЗ}{ВК + ДЗЗ} \quad (1.10)$$

$$k_{нкд} = \frac{ВК}{ВК + ДЗЗ} \quad (1.11)$$

Зростання коефіцієнта $k_{зкд}$ в динаміці свідчить про погіршення фінансового стану підприємства, означає, що з позиції довгострокової перспективи підприємство дедалі більше залежатиме від зовнішніх кредиторів. Найпоширенішою є думка, що частка власного капіталу в загальній сумі довгострокових джерел фінансування ($k_{нкд}$) повинна бути достатньо високою (не меншою за 0,6, або 60%) [44].

Треба зазначити, що в нормативних документах України, зазначених раніше, встановлені основні підходи щодо проведення поглибленої оцінки фінансової стійкості підприємства, а також окрім запропонованих показників, наводиться перелік інших аналітичних та нормативних показників і методика їх розрахунку (Додаток А).

Важливо відмітити, що для кожного підприємства значення показників фінансової стійкості будуть різними. На величину коефіцієнтів впливають

такі чинники: стадія життєвого циклу підприємства, галузь його діяльності, структура джерел коштів, оборотність активів та інші. Незважаючи на те, що коефіцієнтний підхід широко використовується на практиці, його застосування є проблематичним з погляду неможливості зробити однозначні висновки щодо ступеня фінансової стійкості підприємства.

Інтегральний підхід дає змогу дати оцінку ступеню фінансової стійкості. Показники фінансової стійкості за цього підходу характеризують стан і структуру підприємства та забезпеченість їх джерелами покриття.

Склад, суть та алгоритм розрахунку кожного з показників фінансової стійкості при використанні інтегрального підходу наведено в табл. 1.3.

Даний підхід цікавий тим, що у процесі його здійснення кожний з показників розглядається у взаємозв'язку з іншими показниками. Крім цього, для оцінки фінансового стану за цим підходом використовують узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості підприємства [57]:

$$\Phi_C = \frac{\left(1 + 2k_{д.п}^1 + k_{в.о.к}^1 + \frac{1}{k_{п/в}^1} + k_{р.в}^1 + k_{п.а}^1\right)^1}{\left(1 + 2k_{д.п}^0 + k_{в.о.к}^0 + \frac{1}{k_{п/в}^0} + k_{р.в}^0 + k_{п.а}^0\right)^0} - 1, \quad (1.12)$$

де: $k_{д.п}^1, k_{д.п}^0$ – коефіцієнт довгострокового залучення коштів у звітному і попередньому роках;

$k_{в.о.к}^1, k_{в.о.к}^0$ – коефіцієнт забезпечення матеріальних запасів власними оборотними коштами у звітному та попередньому роках;

$k_{п/в}^1, k_{п/в}^0$ – коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів у звітному та попередньому періодах;

$k_{р.в}^1, k_{р.в}^0$ – коефіцієнт реальної вартості майна;

$k_{п.а}^1, k_{п.а}^0$ – коефіцієнт постійного активу.

Критерії оцінки цього показника такі:

- якщо $\Phi_C > 0$, то це свідчить про збільшення фінансової стійкості;
- якщо $\Phi_C < 0$, то це свідчить про зниження фінансової стійкості.

Таблиця 1.3.

Характеристика показників фінансової стійкості за інтегральним підходом [57]

Назва показника	Алгоритм розрахунку	Характеристика
Коефіцієнт покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами ($k_{\text{ВОК}}$)	$k_{\text{ВОК}} = \frac{\text{ВОК}}{\text{МОА}},$ де МОА – матеріальні оборотні активи	Характеризує ту частку матеріальних оборотних активів, що фінансується за рахунок власних коштів
Коефіцієнт маневреності ВОК	$k_{\text{М}} = \frac{\text{ОА} - \text{ПЗ}}{\text{ВК}}$	Відображає мобільність власних джерел коштів
Індекс постійного активу ($k_{\text{ПА}}$)	$k_{\text{ПА}} = \frac{\text{ОЗ}}{\text{ВК}},$ де ОЗ – основні засоби та інші необоротні активи	Характеризує частку основних засобів та необоротних активів у складі власних джерел коштів
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів ($k_{\text{ДПК}}$)	$k_{\text{ДПК}} = \frac{\text{ДЗЗ}}{\text{ВК}}$	Дає оцінку інтенсивності використання довгострокових коштів на відновлення та розширення
Коефіцієнт накопичення зносу ($k_{\text{НЗ}}$)	$k_{\text{НЗ}} = \frac{\text{Знос}}{\text{П}_{\text{б.в.}}},$ де З – сума зносу; $\text{П}_{\text{б.в.}}$ – первісна вартість основних засобів	Слугує для оцінки ступеня фінансування, заміни та оновлення основних засобів за рахунок їх зносу
Коефіцієнт реальної вартості майна ($k_{\text{Р.В.}}$)	$k_{\text{Р.В.}} = \frac{\text{ОЗ} + \text{З}}{\text{А}},$ де НВ – незавершене виробництво; З – запаси	Характеризує рівень виробничого потенціалу підприємства
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів ($k_{\text{П.В.}}$)	$k_{\text{П.В.}} = \frac{\text{ПК}}{\text{ВК}}$	Відображає залежність підприємства від позикових коштів

Важливим аспектом аналізу фінансового стану підприємства є визначення запасу фінансової стійкості, що дає змогу належним чином обґрунтувати управлінські рішення в бізнесі. Такий аналіз прийнято називати маржинальним аналізом. Методика його базується на вивченні співвідношення між трьома групами важливих економічних показників: «витрати-обсяг виробництва продукції-прибуток» і прогнозуванні величини кожного із цих показників при заданому значенні інших.

Проведення маржинального аналізу вимагає дотримання ряду вимог [22]:

- необхідність поділу витрат на дві частини – змінні і постійні;
- змінні витрати змінюються пропорційно до обсягу виробництва продукції;
- постійні витрати не змінюються в межах значимого обсягу виробництва продукції, тобто в діапазоні ділової активності підприємства, який установлено виходячи із виробничої потужності підприємства і попиту на продукцію.

Для розрахунку запасу фінансової стійкості (зони безпечності) підприємства використовують такі показники: чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), маржинальний дохід, постійні витрати. На основі даних форми 2 «Звіт про фінансові результати» визначають поріг рентабельності та запас фінансової стійкості підприємства [17].

Поріг рентабельності ($P_{рен}$) являє собою відношення суми постійних витрат (ПВ) до питомої ваги маржинального доходу у чистому доході від (ПВМД):

$$P_{рен} = \frac{ПВ}{ПВМД} \quad (1.13)$$

Економічний зміст цього показника полягає в тому, що визначається та сума виручки, яка необхідна для покриття всіх постійних витрат підприємства. Рентабельність тут дорівнює нулю. За допомогою цього показника розраховують запас фінансової стійкості (ЗФС):

$$ЗФС = \frac{ЧДР - P_{рен}}{ЧДР} \quad (1.14)$$

де: ЧДР – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Слід відмітити, що підприємству постійно треба слідкувати за порогом рентабельності та запасом фінансової стійкості, оскільки якщо буде

спостерігатися постійне зменшення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), це може призвести до збитковості підприємства, а у подальшому і до банкрутства.

Крім того, для оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства доцільним є розрахунок показників рентабельності та ділової активності (Додаток Б, В).

Таким чином, можна зробити висновок, що найбільш повну оцінку фінансової стійкості можна отримати при поєднанні усіх підходів, адже це дасть можливість оцінити загальну динаміку фінансового стану та зміни фінансової стійкості, визначити, до якого типу фінансової стійкості належить підприємство, а також зробити прогностичні розрахунки щодо перспектив розвитку підприємства у разі зміни фінансової стійкості.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ТДВ «ЕНЕРГЕТИК»

2.1. Оцінка динаміки обсягу та структури активів і капіталу підприємства

Товариство з додатковою відповідальністю «ЕНЕРГЕТИК» зареєстровано 31.05.1994 р. та знаходиться у Київській обл., Обухівському районі, місті Українка. Основним видом діяльності підприємства є надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна (Код КВЕД 68.20), а також інша діяльність із забезпечення трудовими ресурсами; (Код КВЕД 78.30), організування інших видів відпочинку та розваг (Код КВЕД 93.29), роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами (Код КВЕД 47.11), роздрібна торгівля з лотків і на ринках харчовими продуктами, напоями та тютюновими виробами (Код КВЕД 47.81), обслуговування напоями (Код КВЕД 56.30).

Для дослідження рівня фінансової стійкості підприємства та визначення факторів, що впливали на неї, перш за все, проаналізуємо динаміку обсягу та структуру активів і капіталу підприємства на підставі даних Балансу (Звіту про фінансовий стан підприємства), які наведено у Додатках Г та Є.

Динаміку загального обсягу активів ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» наведено в табл. 2.1.

Таким чином, загальний обсяг активів підприємства у 2015-2017 роках мав тенденцію до збільшення. Станом на 31.12.2016 року обсяг активів збільшився на 18593 тис. грн. або більш ніж в 10 разів практично тільки за

рахунок значного збільшення основних засобів: на 18136 тис. грн або більш ніж в 16 разів.

Таблиця 2.1

**Динаміка обсягу та складу активів ТДВ «ЕНЕРГЕТИК»
за 2015-2017 рр.**

Показники	Обсяг, тис. грн.			Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп зростання, %	
	на 31.12. 2015	на 31.12. 2016	на 31.12. 2017	31.12. 2016/ 31.12. 2015	31.12. 2017/ 31.12. 2018	31.12. 2016/ 31.12. 2015	31.12. 2017/ 31.12. 2018
Необоротні активи всього у т.ч.	1192	19328	20675	18136	1347	1521,48	6,97
Основні засоби	1192	19328	15300	18136	1347	-4028	-20,84
Інші необоротні активи	0	0	5375	0	5375	0	100,00
Оборотні активи всього у т.ч.	720	1177	568	457	-609	63,47	-51,74
Запаси	26	33	31	7	-2	26,92	-6,06
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	28	81	42	53	-39	189,29	-48,15
Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	77	60	40	-17	-20	-22,08	-33,33
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	17	0	0	-17	0	-100,00	x
Інша поточна дебіторська заборгованість	540	959	284	419	-675	77,59	-70,39
Гроші та їх еквіваленти	28	41	166	13	125	46,43	304,88
Витрати майбутніх періодів	4	3	5	-1	2	-25,00	66,67
Всього активів	1912	20505	21243	18593	738	972,44	3,60

Але така ситуація обумовлена не придбанням основних засобів, їх реконструкцією або модернізацією, що б характеризувало процес розширеного відновлення, а проведенням переоцінки основних засобів, за результатами якої первісної вартості основних засобів збільшилася на 38809 тис. грн, а знос – на 20726 тис. грн. Треба відзначити, що переоцінка відбулася за основними засобами, що передані в оперативну оренду. На 31.12.2017 р. вартість основних засобів зменшилися: на 4028 тис. грн або на

20,84% за рахунок реалізації приміщень магазинів супермаркетам «Фора» та «Ватсон» на вул. Юності 3. Треба відзначити появлення на балансі підприємства інших необоротних активів у сумі 5375 тис. грн.

Динаміку обсягу активів підприємства за основними елементами за 2015-2017 рр. наведено на рис. 2.1.

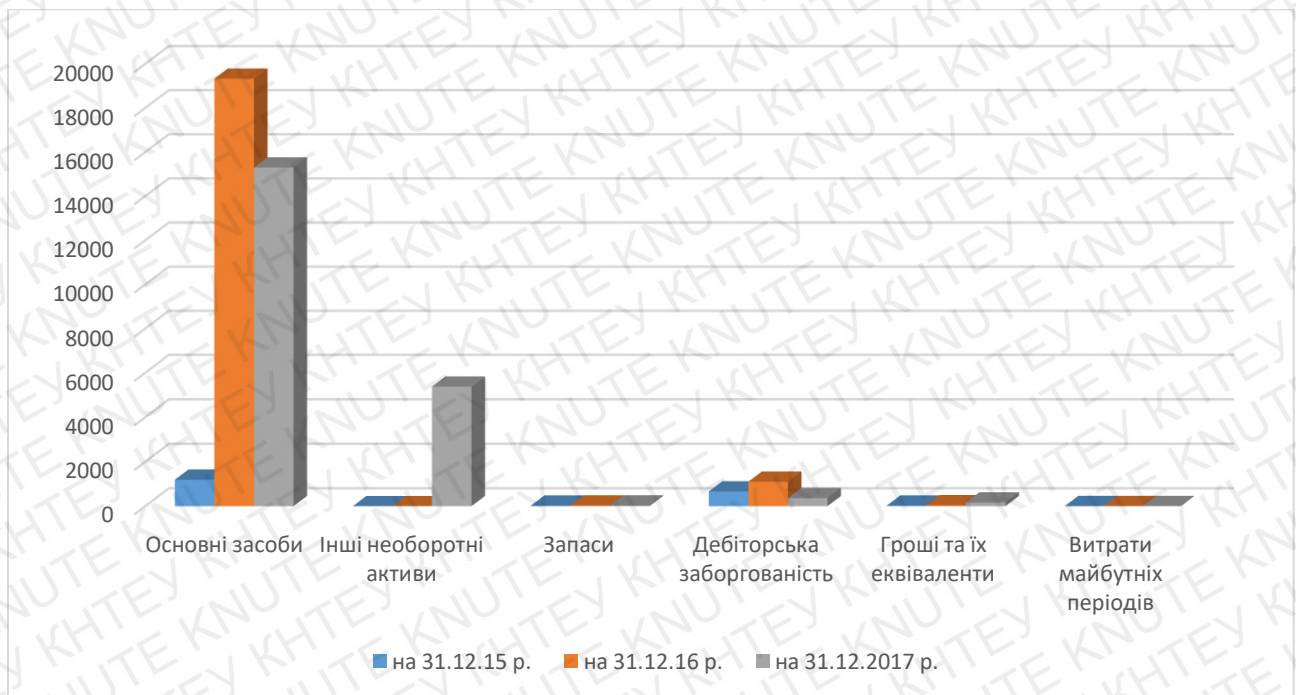

Рис. 2.1. Динаміка обсягу та складу активів за 2015-2017 рр., тис. грн

Оборотні активи ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» на 31.12.16 р. також збільшилися на 457 тис. грн або на 63,47% в основному за рахунок зростання іншої дебіторської заборгованості – на 419 тис. грн або на 77,59%. Також збільшилася дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги: на 53 тис. грн або на 189,29%, що свідчить про розширення кредитування контрагентів (в основному, операційна оренда). Що стосується дебіторської заборгованості за розрахунками, то вона мала тенденцію до зниження. Але станом на 31.12.2017 р. оборотні активи підприємства значно зменшилися: на 609 тис. грн або на 51,74%, що обумовлено скороченням всіх елементів, особливо іншої дебіторської заборгованості – на 675 тис. грн або на 70,39% (тобто відбулася інкасація її значної частини).

Таким чином для підприємства ТДВ «ЕНЕРГЕТИК», основним видом діяльності якого є підприємства є надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна, характерним є домінування та збільшення в структурі активів основних засобів, але їх частка на кінець періода знизилась на 22,23% за рахунок реалізації приміщень і склала 72,03% (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Динаміка структури активів ТДВ «ЕНЕРГЕТИК»
за 2015-2017 роки, %**

Показники	Обсяг, тис. грн.			Абсолютний приріст, тис. грн.	
	на 31.12. 2015	на 31.12. 2016	на 31.12. 2017	31.12. 2016/ 31.12. 2015	31.12. 2017/ 31.12. 2018
Необоротні активи всього	62,34	94,26	97,33	31,92	3,07
Основні засоби	62,34	94,26	72,03	31,92	-22,23
Інші необоротні активи	0,00	0,00	25,30	0,00	25,30
Оборотні активи всього	37,66	5,74	2,67	-31,92	-3,07
Запаси	1,36	0,16	0,15	-1,20	-0,02
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1,46	0,40	0,20	-1,07	-0,20
Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	4,03	0,29	0,19	-3,73	-0,10
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	0,89	0,00	0,00	-0,89	0,00
Інша поточна дебіторська заборгованість	28,24	4,68	1,34	-23,57	-3,34
Гроші та їх еквіваленти	1,46	0,20	0,78	-1,26	0,58
Витрати майбутніх періодів	0,21	0,01	0,02	-0,19	0,01
Всього активів	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Структура активів підприємства наведена на рис. 2.2.

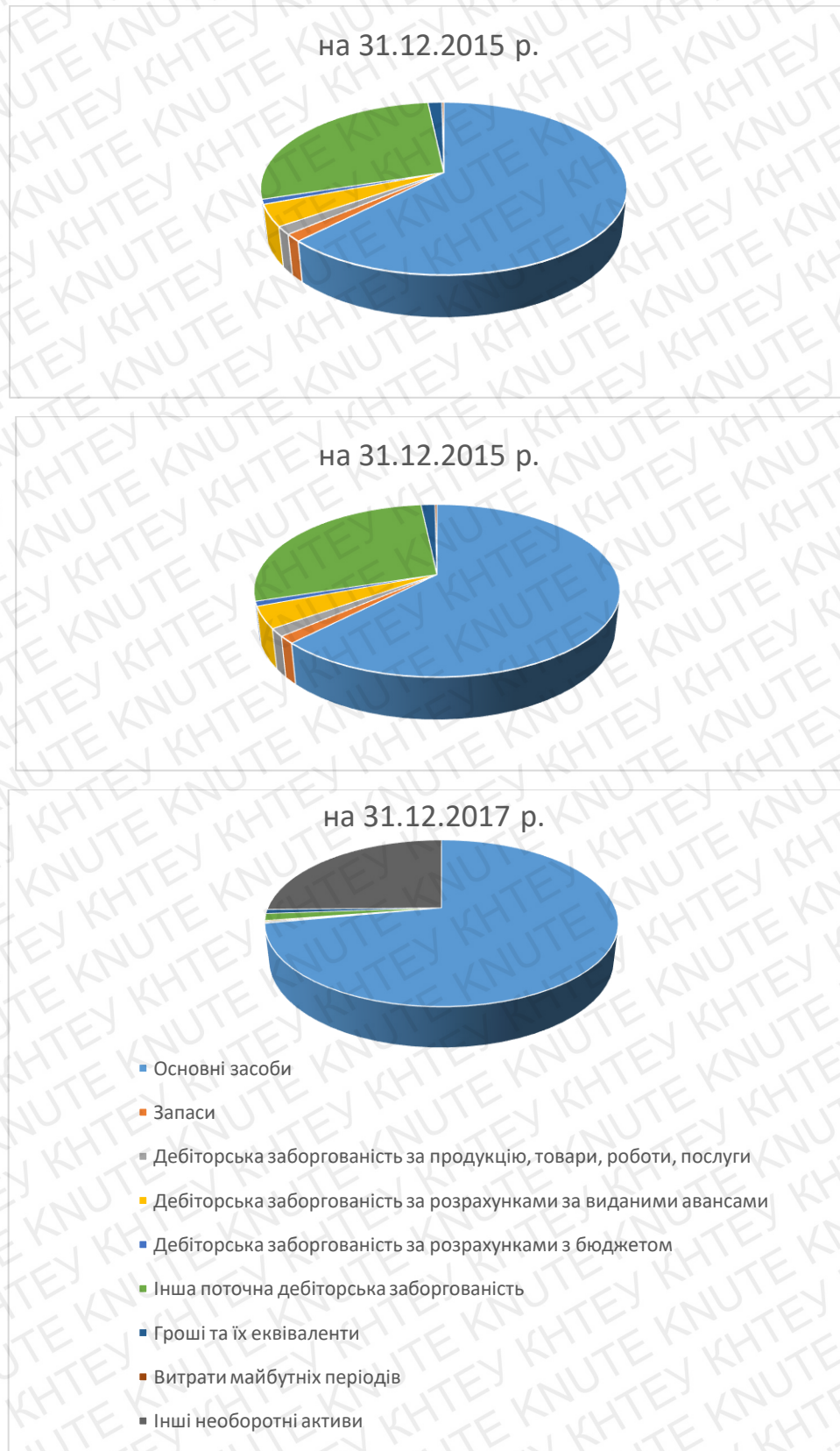

Рис. 2.2. Структура активів ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» за 2015-2017 рр., %

Отже, можна зробити висновок: якщо на початок періоду дослідження підприємство займалося ще роздрібною торгівлею, про що свідчить наявність

у складі активів підприємства запасів, то на кінець періоду дослідження операційна оренда є єдиним напрямком діяльності, а майже всі активи підприємства складають основні засоби, що здаються в оренду.

Далі проаналізуємо обсяг та склад джерел фінансування активів підприємства (табл. 2.3).

Таким чином, зростання активів підприємства обумовило і збільшення джерел їх фінансування протягом всього періоду дослідження.

На 31.12.2016 р. збільшення капіталу підприємства відбулося в основному за рахунок зростання власного капіталу (на 18565 тис. грн або майже в 12 разів) Позиковий капітал, який представлений тільки поточними зобов'язаннями та забезпеченнями, також збільшився: на 2051 тис. грн або на 15,82%. Але як видно, темп зростання власного капіталу значно більше темпу зростання позикового, що свідчить про зростання фінансової стійкості підприємства. Збільшення власного капіталу ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» у цьому періоді відбулося переважно за рахунок капіталу у дооцінках – на 18082 тис. грн за рахунок переоцінки основних засобів, які передаються в операційну оренду. Станом на 31.12.2017 р. наявна сума капіталу в дооцінках була віднесена на збільшення зареєстрованого капіталу, що збільшило його суму з 91 тис. грн до 14070 тис. грн.

Позитивним моментом, який свідчить про ефективність діяльності підприємства, є постійне зростання нерозподіленого прибутку: на 483 тис. грн або на 29,38% на 31.12.2016 р. та на 2995 тис. грн або на 140,81% станом на 31.12.2017 р.

В цілому власний капітал ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» на кінець досліджуемого періоду зменшився на 1108 тис. грн або на 5,46% за рахунок меншої суми капіталу у дооцінках, яка була додана до зареєстрованого капіталу, ніж ця сума станом на 31.12.2016 р. (тобто відбулася уцінка деяких основних засобів).

Позиковий капітал підприємства протягом всього періоду, що аналізується, має тенденцію до зростання, причому на кінець періоду темп

значно зростає з 15,82% на 31.12.2016 р. до 900,48% на 31.12.2017 р., що спричинено дуже значним збільшенням інших поточних зобов'язань, які зросли з 10 тис. грн до 1873 тис. грн. що свідчить про зростання заборгованості некомерційного характеру. В цілому збільшення поточних зобов'язань та забезпечень спостерігається за кожним елементом.

Таблиця 2.3

Динаміка обсягу капіталу ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» за 2015-2017 рр.

Показники	Обсяг, тис. грн.			Абсолютний приріст, тис. грн		Темп приросту, %	
	на 31.12. 2015	на 31.12. 2016	на 31.12. 2017	31.12. 2016/ 31.12. 2015	31.12. 2017/ 31.12. 2018	31.12. 2016/ 31.12. 2015	31.12. 2017/ 31.12. 2018
Власний капітал всього, у т.ч.	1735	20300	19192	18565	-1108	1070,03	-5,46
Зареєстрований капітал	91	91	14070	0	13979	0,00	15361,54
Капітал у дооцінках	0	18082	0	18082	-18082	100,00	-100,00
Нерозподілений прибуток	1644	2127	5122	483	2995	29,38	140,81
Поточні зобов'язання та забезпечення всього, у т. ч.	177	205	2051	28	1846	15,82	900,48
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	14	18	95	4	77	28,57	427,78
за розрахунками з бюджетом	26	34	45	8	11	30,77	32,35
Кредиторська заборгованість зі страхування	13	8	8	-5	0	-38,46	0,00
Кредиторська заборгованість з оплати праці	27	28	30	1	2	3,70	7,14
Поточні забезпечення	63	71	0	8	-71	12,70	-100,00
Інші поточні зобов'язання	9	10	1873	1	1863	11,11	18630,00
Доходи майбутніх періодів	25	36	0	11	-36	44,00	-100,00
Всього капітал	1912	20505	21243	18593	738	972,44	3,60

Динаміку структури джерел фінансування активів підприємства наведено на рис. 2.3.

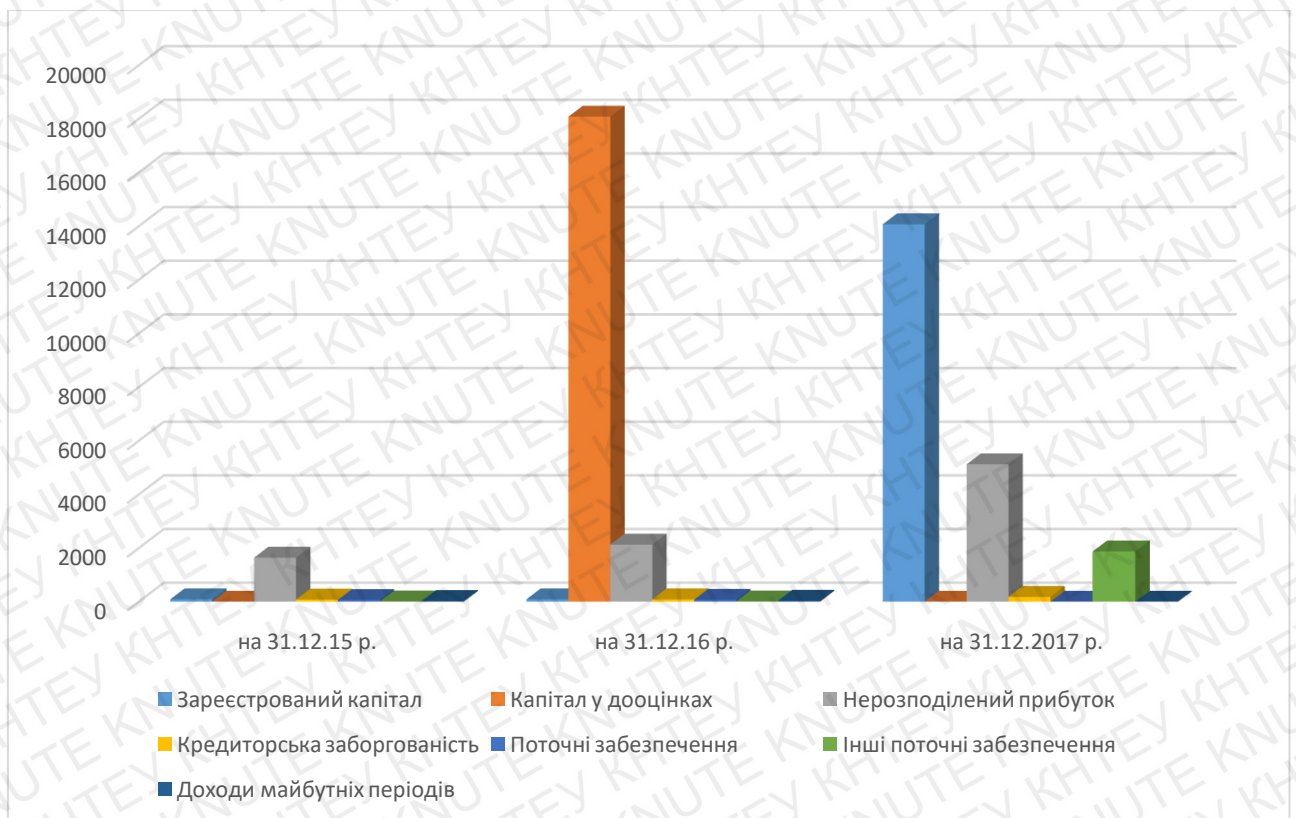

Рис. 2.3. Динаміка обсягу та складу капіталу ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» за 2015-2017 рр., тис. грн

Наступним етапом є оцінка структури капіталу підприємства (табл. 2.4).

Відповідно до отриманих даних, активи підприємства практично повністю сформовано за рахунок власного капіталу. Причому на 31.12.2016 частка власного капіталу склала 99%, що свідчить про політику фінансування виключно за рахунок власних коштів та повну незалежність підприємства від позикових коштів.

На 31.12.2017 р. частка позикового капіталу збільшилася на 8,65% в основному за рахунок значного зростання інших поточних зобов'язань.

Таблиця 2.4

**Динаміка структури капіталу ТДВ «ЕНЕРГЕТИК»
за 2015-2017 роки, %**

Показники	Обсяг, тис. грн.			Абсолютний приріст, тис. грн.	
	на 31.12. 2015	на 31.12. 2016	на 31.12. 2017	31.12. 2016/ 31.12. 2015	31.12. 2017/ 31.12. 2018
Власний капітал всього, у т. ч.	90,74	99,00	90,35	8,26	-8,66
Зареєстрований капітал	4,76	0,44	66,23	-4,32	65,79
Капітал у дооцінках	0,00	88,18	0,00	88,18	-88,18
Нерозподілений прибуток	85,98	10,37	24,11	-75,61	13,74
Поточні зобов'язання та забезпечення всього, у т. ч.	9,26	1,00	9,65	-8,26	8,65
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	0,73	0,09	0,45	-0,64	0,36
за розрахунками з бюджетом	1,36	0,17	0,21	-1,19	0,05
Кредиторська заборгованість зі страхування	0,68	0,04	0,04	-0,64	0,00
Кредиторська заборгованість з оплати праці	1,41	0,14	0,14	-1,28	0,00
Поточні забезпечення	3,29	0,35	0,00	-2,95	-0,35
Інші поточні зобов'язання	0,47	0,05	8,82	-0,42	8,77
Доходи майбутніх періодів	1,31	0,18	0,00	-1,13	-0,18
Всього капітал	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Структура капіталу ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» у вигляді діаграм наведено на рис. 2.2.

Отже, загальний обсяг активів та капіталу підприємства у 2015-2017 роках мав тенденцію до збільшення. Зростання активів обумовлено значним збільшенням основних засобів в результаті їх дооцінки.

Домінування та збільшення в структурі активів основних засобів за весь період дослідження обумовлено специфікою діяльності: надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна, інші

види діяльності, причому на останню дату операційна оренда є єдиним напрямком діяльності, а роздрібна торгівля відсутня взагалі.

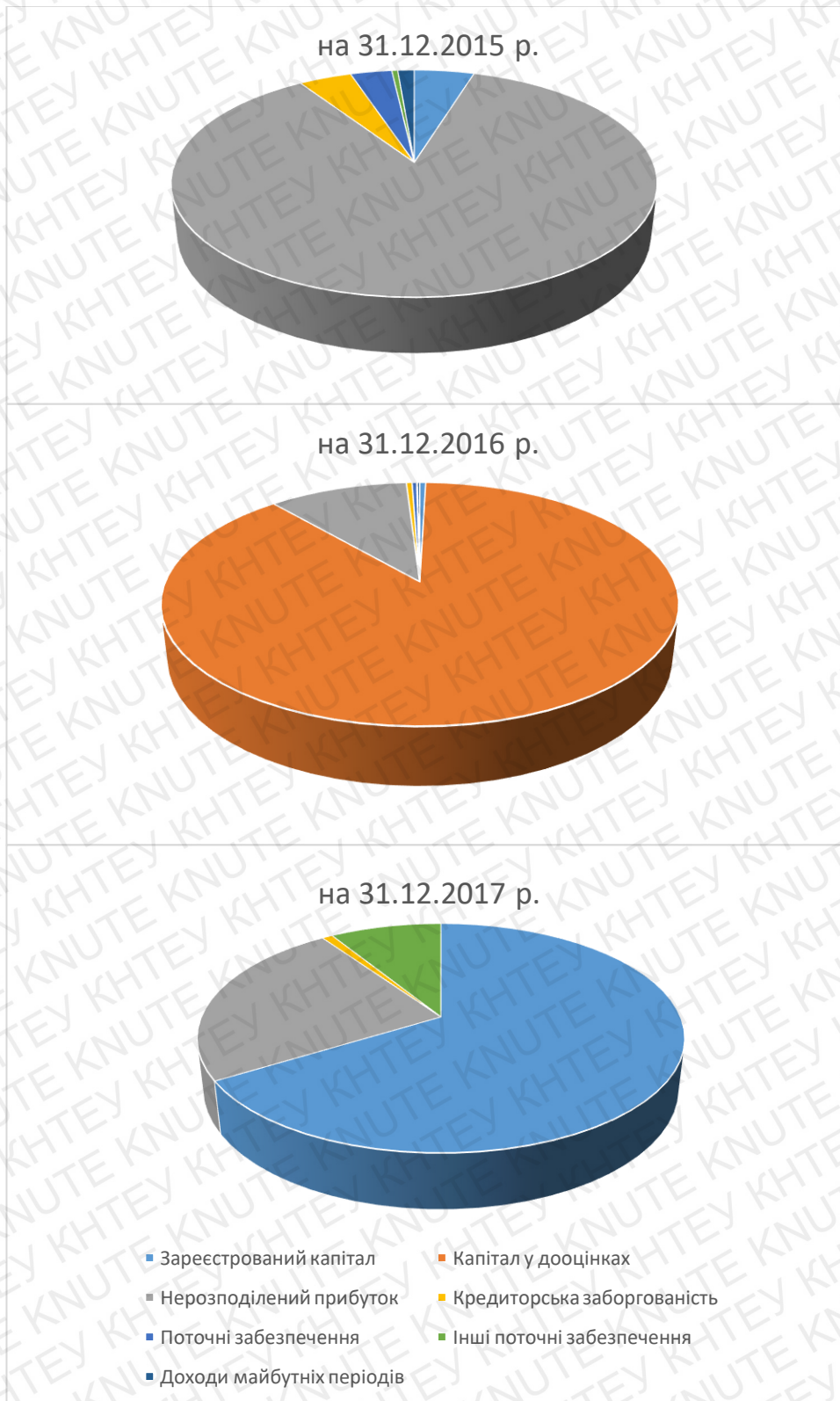

Рис. 2.2. Структура капіталу ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» за 2015-2017 рр., %

Активи підприємства практично повністю сформовано за рахунок власного капіталу, що свідчить про політику фінансування виключно за рахунок власних коштів та повну незалежність підприємства від позикових коштів. Про ефективність діяльності підприємства свідчить постійне зростання нерозподіленого прибутку у складі власного капіталу.

2.2. Визначення типу та оцінка рівня фінансової стійкості підприємства

Важливим етапом дослідження стану управління фінансовою стійкістю підприємства є оцінка рівня його фінансової стійкості.

Визначимо тип поточної фінансової стійкості підприємства на підставі методики, основаної на співставленні запасів та джерел їх фінансування, наведеної у попередньому розділі випускної кваліфікаційної роботи (табл. 2.5).

Виходячи з наведених розрахунків на 31.12.2015 р. та на 31.12.2016 р. поточна фінансова стійкість ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» була абсолютною, за рахунок значного перевищення власного оборотного капіталу над запасами. Але на 31.12.2017 р. ситуація змінилася, і для покриття запасів підприємству не вистачає навіть «нормальних» джерел фінансування запасів, що дозволяє оцінити тип фінансової стійкості підприємства як нестійкий (з урахуванням відсутності простроченої заборгованості).

Така тенденція на останню дату обумовлена перевищенням необоротних активів (основних засобів) над власним капіталом підприємства, що обумовило від'ємне значення власного капіталу підприємства, навіть при врахуванні наявної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Таблиця 2.5.

Оцінка типу поточної фінансової стійкості ТДВ «ЕНЕРГЕТИК», тис. грн

	Показники	на 31.12. 2015	на 31.12. 2016	на 31.12. 2017
1.	Запаси	26	33	31
2.	Власний капітал	1735	20300	19192
3.	Довгострокові зобов'язання та забезпечення	0	0	0
4.	Необоротні активи	1192	19328	20675
3.	“Нормальні” джерела фінансування запасів	557	990	-1454
3.1.	Власний оборотний капітал	543	972	-1483
3.2.	Короткострокові банківські кредити та позики для покриття запасів	0	0	0
3.3.	Розрахунки з кредиторами за товари, роботи, послуги	14	18	29
4.	Кредити та позики, які не сплачені в строк, тис. грн.	0	0	0
5.	Прострочена кредиторська заборгованість, тис. грн.	0	0	0
6.	Прострочена дебіторська заборгованість, тис. грн.	0	0	0
7.	Тип поточної фінансової стійкості	абсолютний	абсолютний	нестійкий

Перш за все, розрахуємо показники ліквідності (платоспроможності) підприємства, як поточну характеристику фінансової стійкості ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» (табл. 2.6).

Так, на 31.12.2017 р. за рахунок грошових коштів підприємство могло погасити 8,37% своїх поточних зобов'язань, що на 11,63% менше, ніж у попередньому періоді за рахунок перевищення темпу росту поточних зобов'язань над темпом росту грошових коштів (867,8% та 304,88% відповідно). Показник не досягає нормативного значення (0,2-0,35), тенденція к зниженню – негативна.

За рахунок швидколіквідних активів (грошових коштів, запасів та поточної дебіторської заборгованості) підприємство на останню дату могло погасити тільки 9,93% своїх поточних зобов'язань, що на 26,17% менше, ніж

у попередньому періоді за рахунок перевищення темпу росту поточних зобов'язань над темпом росту швидколіквідних активів (867,8% та 166,22% відповідно). Значення показника є дуже низьким та не досягає нормативного значення (0,6-0,8), тенденція к зниженню – негативна.

Таблиця 2.6.

Динаміка показників ліквідності (платоспроможності)

ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» у 2015 – 2017 рр.

Показники	На 31.12. 2015	На 31.12. 2016	На 31.12. 2017	Абсолютний приріст	
				31.12. 2016/ 31.12. 2015	31.12. 2017/ 31.12. 2016
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,1582	0,2000	0,0837	0,0418	-0,1163
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,3051	0,3610	0,0993	0,0559	-0,2617
Коефіцієнт поточної ліквідності	4,0678	5,7415	0,2858	1,6737	-5,4557
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	8,2750	12,5000	2,0562	4,2250	-10,444

За рахунок всіх ліквідних активів ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» на кінець 2017 р. могло погасити тільки 28,58% своїх поточних зобов'язань, що на 545,57% менше, ніж у попередньому періоді, що обумовлено значним збільшенням поточних зобов'язань – на 867,8% та зменшенням оборотних активів – на 51,82%. Значення показника також є дуже низьким та не досягає нормативного (1-1,5), тенденція к зниженню – негативна.

За весь період дослідження дебіторська заборгованість перевищує кредиторську: на 31.12.2017 р. – в 2,06 рази, що на 10,44 рази менше, ніж у попередньому періоді. Значення показника не досягає нормативного (1,0), але тенденція к зниженню – позитивна, що обумовлено зменшенням дебіторської заборгованості на 734 тис. грн або на 66,73% не зважаючи на збільшення кредиторської заборгованості – на 90 тис. грн або на 102,27%. Треба відзначити, що частка цих елементів в структурі активів та пасивів підприємства є незначною – 1,72% та 0,84%.

Таким чином, на кінець періоду підприємство є неліквідним та неплатоспроможним, так як не один із розрахованих показників не досяг рекомендованого рівня і спостерігається негативна тенденція до їх зменшення, що є загрозою зниження фінансової стійкості підприємства в майбутньому.

Наступним етапом розрахуємо показники фінансової стійкості підприємства (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Динаміка показників фінансової стійкості ТДВ «ЕНЕРГЕТИК»
у 2015 – 2017 рр.**

Показники	На 31.12. 2015	На 31.12. 2016	На 31.12. 2017	Абсолютний приріст	
				31.12. 2016/ 31.12. 2015	31.12. 2017/ 31.12. 2016
Коефіцієнт фінансової автономії	0,9074	0,9900	0,9035	0,0826	-0,0865
Співвідношення власного капіталу і зобов'язань	9,8023	99,0244	9,6734	89,2221	-89,351
Коефіцієнт заборгованості	0,0926	0,0100	0,0934	-0,0826	0,0834
Коефіцієнт фінансової залежності	1,1020	1,0101	1,1068	-0,0919	0,0967
Коефіцієнт фінансового ризику	0,1020	0,0101	0,1034	-0,0919	0,0933
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	0,7542	0,8258	-2,4991	0,0717	-3,3249
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,3130	0,0479	-0,0738	-0,2651	-0,1217
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	1,0000	1,0000	1,0000	0,0000	0,0000
Коефіцієнт фінансової залежності капіталізованих джерел	-	-	-	-	-
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	-	-	-	-	-

Відповідно до отриманих розрахунків, за весь період дослідження ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» є незалежним від залучення позикового капіталу: на кінець періоду, що аналізується 90% всього капіталу підприємства є власним, що на 9% менше ніж у попередньому періоді за рахунок зменшення власного капіталу на 1108 тис. грн або на 5,45% та збільшення позикового капіталу на

1779 тис. грн або майже в 9 разів (спричинено зростанням інших поточних зобов'язань). Але показник значно перевищує своє нормативне значення ($\geq 0,5$).

Ці фактори спричинили значення та зміни інших коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства: так на 31.12.2017 р. власний капітал перевищує позиковий капітал у 9,67 разів (коефіцієнт співвідношення власного капіталу і зобов'язань); частка позикового капіталу складає 9,34% (коефіцієнт заборгованості); на 1 грн власних коштів припадає 1,11 коп. загальної вартості майна (коефіцієнт фінансової залежності); на кожну гривню власних, вкладених в активи підприємства коштів припадає 10,34 коп. позикового капіталу. Тобто значення всіх цих показників значно перевищує норму та свідчить про дуже високу фінансову стійкість підприємства.

Що стосується коефіцієнта забезпечення власними оборотними коштами, то якщо на 31.12.2015 р. та на 31.12.2016 р. оборотні активи були профінансовані на 75,42% та 82,58% відповідно за рахунок власних коштів (нормативне значення – мінімум 10%), то на 31.12.2017 р. даний показник має від'ємне значення за рахунок перевищення поточних зобов'язань над оборотними активами (на 1417 тис. грн або в 3,5 разів – спричинено значним збільшенням інших поточних зобов'язань підприємства). Тобто всі оборотні активи, а також частка необоротних сформовано на останню дату за рахунок поточних зобов'язань, що дозволяє зробити висновок про відсутність власних коштів для фінансування оборотних активів та недостатню фінансову стійкість.

Така ж сама ситуація спостерігається і з динамікою коефіцієнта маневреності власних коштів: якщо на 31.12.2015 р. та на 31.12.2016 р. 31,30% та 4,8% власного капіталу перебувало в обороті (оптимальне значення: 20%-50%), то на 31.12.2017 р. даний показник також має від'ємне значення, що також спричинено перевищенням поточних зобов'язань над оборотними активами.

Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» за весь період дослідження дорівнює одиниці, так як підприємство не залучало довгостроковий позиковий капітал, що також спричинило відсутність необхідності розрахунку коефіцієнта структури покриття довгострокових вкладень та коефіцієнта фінансової незалежності капіталізованих джерел.

У зв'язку з різними висновками, щодо фінансової стійкості підприємства, отриманих в результаті розрахунків вищенаведених коефіцієнтів, доцільним є розрахунок інтегрального показника. Розрахунок показників, які використовуються при визначенні інтегрального показника фінансової стійкості ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» наведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Розрахунок показників фінансової стійкості ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» на основі інтегрального підходу

Показники	На 31.12. 2015	На 31.12. 2016	На 31.12. 2017
Коефіцієнт покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами	20,8846	29,4545	-47,8387
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,3130	0,0479	-0,0738
Індекс постійного активу	0,6870	0,9521	1,0773
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0	0	0
Коефіцієнт накопичення зносу	0,5137	0,5333	0,5415
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,6370	0,9442	0,9748
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	0,1020	0,0101	0,1034
Інтегральний показник фінансової стійкості підприємства	33,0109	131,3753	-35,1133
Інтегральний показник зміни фінансової стійкості підприємства	-	2,9797	-1,2673

Розрахуємо інтегральні показники фінансової стійкості на основі формули, запропонованої у другому розділі роботи:

- на 31.12. 2015 року:

$$\Phi_c = 1 + 2*0,0 + 20,8846 + \frac{1}{0,1020} + 0,6370 + 0,6870 = 33,0109$$

- на 31.12. 2016 року:

- $\Phi_c = 1 + 2*0,0 + 29,4545 + \frac{1}{0,0101} + 0,9442 + 0,9521 = 131,3753$

- на 31.12. 2017 року:

- $\Phi_c = 1 + 2*0,0 + (-47,8387) + \frac{1}{0,1034} + 0,9748 + 1,0773 = -35,1133$

Тоді, інтегральний показник зміни фінансової стійкості підприємства:

- на 31.12. 2016 року:

$$\Phi_c(\text{зміна}) = \frac{131,3753}{33,0109} - 1 = 2,9797$$

- на 31.12. 2017 року:

$$\Phi_c(\text{зміна}) = \frac{-35,1133}{131,3753} - 1 = -1,2673$$

Таким чином, дані табл. 2.7 показують, що інтегральний показник фінансової стійкості на 31.12.2016 р. мав тенденцію до різкого збільшення за рахунок значного збільшення: коефіцієнта покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами (на 8,5699) індексу постійних активів (на 0,2651) та коефіцієнту реальної вартості майна (на 0,3072) та значного зменшення коефіцієнта співвідношення позикових та власних коштів (на 0,0919) на відміну від різкого зниження інтегрального показника фінансової стійкості на 31.12.2017 р., що обумовило, перш за все, від'ємні значення коефіцієнта покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами (-47,8387) та коефіцієнта маневреності власних коштів (-0,0739).

Відповідно, інтегральний показник зміни фінансової стійкості підприємства на 31.12.2016 року більше одиниці (2,9797), що свідчить про збільшення фінансової стійкості ТДВ «ЕНЕРГЕТИК», а на 31.12.2017 року менше одиниці (-1,2673), що свідчить про зниження фінансової стійкості підприємства.

Таким чином, можна зробити висновок що на кінець аналізованого періоду на підприємстві спостерігається негативна тенденція до зниження ліквідності та платоспроможності підприємства, не один їх розрахованих коефіцієнтів не досяг нормативного значення, що в подальшому може спричинити зниження фінансової стійкості. Але виходячи зі значень показників співвідношення власних та позикових коштів, протягом всього періоду підприємство було фінансово стійким, так як всі показники є значно більшими за норму у зв'язку з суттєвим перевищенням власного капіталу над позиковим. Однак, в останньому періоді має місце дисбаланс між структурою активів та пасивів, що спричинило від'ємне значення власного оборотного капіталу, а відповідно і коефіцієнтів забезпечення власними оборотними коштами та маневреності власних оборотних коштів за рахунок перевищення суми поточних зобов'язань над оборотними активами. Розрахований інтегральний показник фінансової стійкості також свідчить про її зниження.

2.3. Оцінка ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства

Для оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства необхідно розрахувати точку безбитковості (поріг рентабельності) та оцінити запас фінансової стійкості, що дасть змогу належним чином обґрунтувати управлінські рішення, щодо покращення її рівня.

Розрахуємо запас фінансової міцності ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» та здійснимо його оцінку (табл. 2.9).

Отже, виходячи зі специфіки діяльності підприємства, яка пов'язана з наданням основних засобів в операційну оренду, частка постійних витрат є дуже високою і складає біля 96%.

Таблиця 2.9.

Оцінка запасу фінансової міцності від операційної діяльності

ТДВ «ЕНЕРГЕТИК»

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Сукупний дохід від операційної діяльності тис. грн.	2029	2579	2439
Загальний обсяг операційних витрат, тис. грн.:			
у тому числі:	2256	2096	1982
- постійні	2166	2012	1891
- змінні	90	84	91
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	-227	483	457
Сума маржинального доходу, тис. грн	1939	2495	2348
Коефіцієнт валової маржи	0,9556	0,9675	0,9625
Поріг рентабельності (точка беззбитковості), тис.грн.	2267	2079	1965
Запас фінансової стійкості, тис. грн	-238	500	474
Запас фінансової стійкості, %	-11,73	19,39	19,43

Відповідно, у 2015 році фактичний обсяг сукупного доходу від операційної діяльності менше ніж точка беззбитковості на 238 тис. грн або 11,73%, що обумовило від'ємне значення запасу фінансової міцності у розмірі 238 тис. грн або 11,73% та збиток від операційної діяльності у розмірі 227 тис. грн.

У 2016 році ситуація виправилася за рахунок збільшення сукупного доходу від операційної діяльності на 550 тис. грн або на 27,1% та зменшення загального обсягу операційних витрат на 160 тис. грн або на 7,09%, що обумовило запас фінансової міцності у розмірі 500 тис. грн або 19,39% (підприємство могло знизити обсяг свого сукупного доходу від операційної діяльності на цю суму та не отримати збиток). Це призвело до отримання прибутку від операційної діяльності у розмірі 483 тис. грн.

У 2017 році у зв'язку зі зменшенням чистого доходу ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» скоротився і запас фінансової міцності підприємства в абсолютному вимірі, який склав 474 тис. грн або 19,43% по відношенню до чистого доходу.

Графічно, основні показники маржинального аналізу наведено на рис. 2.3.

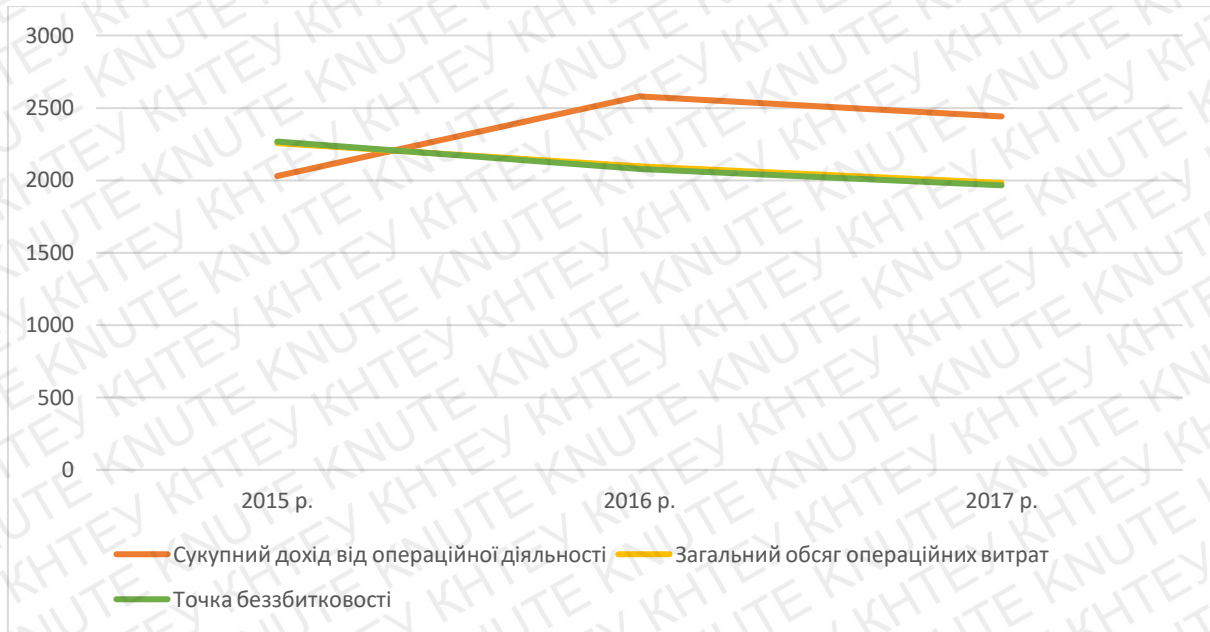

Рис. 2.3. Операційний аналіз ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» за 2015-2017 рр., тис. грн.

Динаміка запасу (нестачі) фінансової міцності підприємства наведено на рис. 2.4.

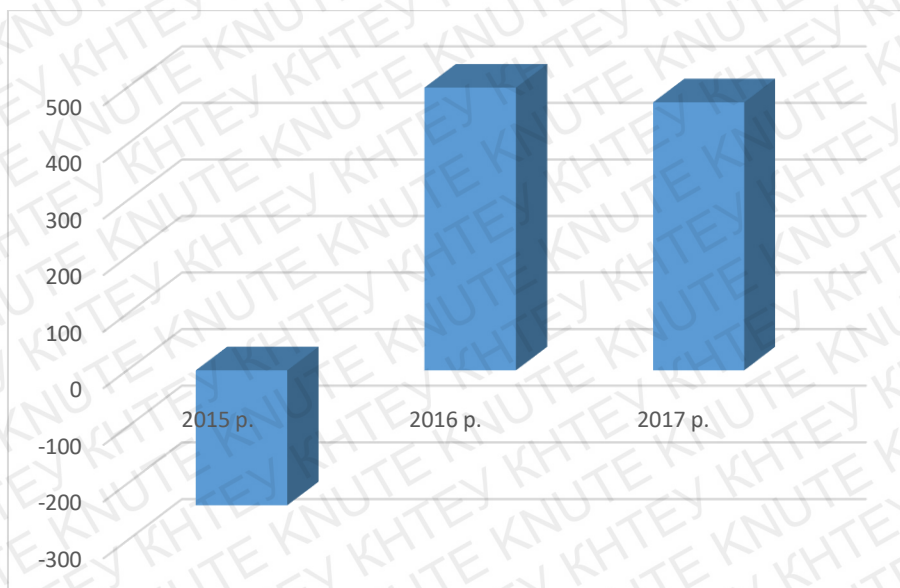

Рис. 2.4. Динаміка запасу (нестачі) фінансової міцності ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» у 2015-2017 рр., тис. грн

В цілому ефективність управління підприємством, у тому числі його фінансовою стійкістю, визначається показниками рентабельності та оборотності.

Динаміка показників рентабельності досліджуваного підприємства наведена у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

**Динаміка показників рентабельності капіталу ТДВ «ЕНЕРГЕТИК»
у 2015 – 2017 рр., %**

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Абсолютний приріст	
				2016 / 2015	2017 / 2016
Середня сума капіталу, тис. грн	2018,5	11208,5	20874	9190	9665,5
Середня сума власного капіталу, тис. грн	1852,5	11017,5	19746	9165	8728,5
Середня сума позикового капіталу, тис. грн	166	191	1095	25	904
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	1812	2579	2439	767	-140
Прибуток (збиток) від операційної діяльності, тис. грн	-227	483	457	710	-4758
Прибуток (збиток) до оподаткування, тис. грн	-235	483	726	718	243
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	-235	483	726	718	243
Рентабельність (збитковість) капіталу підприємства	-11,64	4,31	3,48	15,95	-0,83
Економічна рентабельність (збитковість)	-11,64	4,31	3,48	15,95	-0,83
Рентабельність (збитковість) власного капіталу	-12,69	4,38	3,68	17,07	-0,71
Рентабельність(збитковість) позикового капіталу	-141,57	252,88	66,30	394,45	-186,58
Рентабельність (збитковість) операційної діяльності	-12,53	18,73	18,74	31,26	0,01
Рентабельність (збитковість) діяльності	-12,97	18,73	29,77	31,70	11,04

Як свідчать дані, наведені у табл. 2.10, всі показники рентабельності підприємства у 2015 р. є від'ємними, що обумовлено збитковістю діяльності підприємства. У 2016 році ситуація значно покращилася у зв'язку з отриманими прибутками: так кожна гривня, що була вкладена в капітал підприємства генерувала 4,31 коп. чистого прибутку; на 1 грн власного

капіталу припадало 4,38 коп. чистого прибутку; на 1 грн позикового капіталу – 2,53 грн чистого прибутку; кожна гривня чистого доходу від реалізації генерувала 18,73 копійки прибутку коп. прибутку від операційної діяльності, такий же результат був отриманий і по показнику чистого прибутку, так як на підприємстві були відсутня інвестиційна та фінансова діяльність.

За результатами діяльності ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» у 2017 року ситуація значно погіршилася: так кожна гривня, що була вкладена в капітал підприємства генерувала 3,48 коп. чистого прибутку, що на 0,83 коп. менше, ніж у попередньому періоді за рахунок перевищення темпу росту капіталу над темпом росту чистого прибутку (86,23% та 50,31% відповідно). На 1 грн власного капіталу припадало 3,38 коп. чистого прибутку, що на 0,71 коп. менше ніж у 2016 році, що обумовлено перевищення темпу росту власного капіталу над темпом росту чистого прибутку (79,22% та 50,31% відповідно). Кожна гривня позикового капіталу генерувала 66,3 коп. чистого прибутку, що на 1,87 грн менше, ніж у попередньому періоді за рахунок значного перевищення темпу росту позикового капіталу над темпом росту чистого прибутку (473,3% та 50,31% відповідно). Кожна гривня чистого доходу від реалізації забезпечувала отримання 18,74 коп. прибутку від операційної діяльності, що на 0,01 коп. менше, ніж у попередньому періоді.

Для оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю, проаналізуємо показники оборотності підприємства (табл. 2.11).

Як свідчать дані табл. 2.11, у 2016 р. коефіцієнти оборотності ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» мали негативну тенденцію до зменшення (за виключенням коефіцієнта оборотності позикового капіталу), що обумовлено перевищенням темпу зростання капіталу підприємства та його окремих елементів над темпом зростання чистого доходу від реалізації та собівартості реалізації. Відповідно, збільшуються періоди обороту даних елементів.

У 2017 році ситуація на ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» ще погіршується: так капітал підприємства за рік здійснює тільки 0,12 обороту, (період обороту 3124 дня), що на 1538 днів більше ніж у попередньому періоді; позиковий

капітал обертається за 164 днів (більше на 137 днів). Така ситуація обумовлена зменшенням чистого доходу від реалізації на 140 тис. грн або на 5,43% та зростанням зазначених елементів капіталу. Позитивну тенденцію до збільшення оборотності, а відповідно, до зменшення періоду обороту має тільки кредиторська заборгованість: її період обороту зменшився на 9 днів та склав 25 днів за рахунок перевищення темпу зростання собівартості реалізації над темпом зростання кредиторської заборгованості (62,87% та 18,69% відповідно).

Таблиця 2.11

**Динаміка показників оборотності (ділової активності) капіталу
ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» у 2015 – 2017 рр.**

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Абсолютний приріст	
				2016 / 2015	2017 / 2016
Середня сума капіталу, тис. грн	2018,5	11208,5	20874	9190	9665,5
Середня сума власного капіталу, тис. грн	1852,5	11017,5	19746	9165	8728,5
Середня сума позикового капіталу, тис. грн	166	191	1095	25	904
Середня сума кредиторської заборгованості, тис. грн	68,5	84	99,7	15,5	15,7
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	1812	2579	2439	767	-140
Собівартість реалізації, тис. грн	1042	886	1443	-156	557
Коефіцієнт оборотності капіталу, разів	0,90	0,23	0,12	-0,67	-0,11
Коефіцієнт оборотності власного капіталу, разів	0,98	0,23	0,12	-0,74	-0,11
Коефіцієнт оборотності позикового капіталу, разів	10,92	13,50	2,23	2,59	-11,28
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, разів	15,21	10,55	14,47	-4,66	3,93
Період обороту капіталу, днів	406,60	1586,31	3123,83	1179,72	1537,51
Період обороту власного капіталу, днів	373,16	1559,28	2955,02	1186,12	1395,74
Період обороту позикового капіталу, днів	33,44	27,03	163,87	-6,41	136,84
Період обороту кредиторської заборгованості, днів	23,99	34,60	25,22	10,61	-9,39

Для оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» здійсимо факторний аналіз рентабельності власного капіталу (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

**Факторний аналіз рентабельності власного капіталу
ТДВ «ЕНЕРГЕТИК»**

Показники	2016	2017	Абсолютний приріст
Рентабельність власного капіталу підприємства, %	4,38	3,68	-0,7
Чистий прибуток, тис. грн	483	726	243
Середня сума власного капіталу, тис. грн	11017,5	19746	8728,5
Вплив на рентабельність власного капіталу підприємства зміни:			
- чистого прибутку			2,21
- середньої суми власного капіталу			-2,91

$$Р_{ВК2016} = \frac{483}{11017,5} * 100\% = 4,38\%$$

$$Р_{ВК'} = \frac{726}{11017,5} * 100\% = 6,59\%$$

$$Р_{ВК2017} = \frac{726}{19746} * 100\% = 3,68\%$$

$$\Delta Р_{ВК}(ЧП) = 6,59\% - 4,38\% = 2,21\%$$

$$\Delta Р_{ВК}(ВКс) = 3,68\% - 6,59\% = -2,91\%$$

$$\text{Перевірка: } 2,21\% + (-2,91\%) = 0,7\%$$

Отже, рентабельність власного капіталу у 2017 році в порівнянні з 2016 роком зменшилася на 0,7% за рахунок збільшення чистого прибутку на 243 тис. грн або на 50,31%, що обумовило зростання показника на 2,21%, а збільшення середньої суми власного капіталу на 8728,5 тис. грн. або на 79,22% обумовило зменшення рентабельності власного капіталу на 2,91%.

Факторний аналіз рентабельності позикового капіталу наведено у табл. 2.13.

Таблиця 2.13

**Факторний аналіз рентабельності позикового капіталу
ТДВ «ЕНЕРГЕТИК»**

Показники	2016	2017	Абсолютний приріст
Рентабельність позикового капіталу підприємства, %	252,88	66,30	-186,58
Чистий прибуток, тис. грн	483	726	243
Середня сума позикового капіталу, тис. грн	191	1095	904
Вплив на рентабельність власного капіталу підприємства зміни:			
- чистого прибутку			127,22
- середньої суми позикового капіталу			-313,8

$$R_{ПК2016} = \frac{483}{191} * 100\% = 252,88\%$$

$$R_{ПК'} = \frac{726}{191} * 100\% = 380,10\%$$

$$R_{ПК2017} = \frac{726}{1095} * 100\% = 66,30\%$$

$$\Delta R_{ПК}(ЧП) = 380,10\% - 252,88\% = 127,22\%$$

$$\Delta R_{ПК}(ПКс) = 66,30\% - 380,10\% = -313,8$$

$$\text{Перевірка: } 127,22\% + (-313,8)\% = -186,58\%$$

Отже, рентабельність позикового капіталу у 2017 році в порівнянні з 2016 роком зменшилася на 186,58% за рахунок збільшення чистого прибутку на 243 тис. грн або на 50,31%, що обумовило зростання показника на 127,22%, а збільшення середньої суми позикового капіталу на 904 тис. грн або на 473,3% обумовило зменшення рентабельності позикового капіталу на 186,58%.

Таким чином, за два останніх роки підприємство досягає точки беззбитковості та має запас фінансової міцності. Але всі показники рентабельності на кінець періоду, що аналізується, мають негативну тенденцію до зменшення за рахунок перевищення темпу зростання капіталу та його елементів над темпом зростання чистого прибутку. Показники оборотності підприємства свідчать про суттєве зниження його ділової активності, що спричинило зменшення чистого доходу від реалізації, а також зростання капіталу підприємства в цілому та окремих його елементів. Факторний аналіз показав, що на зменшення рентабельності власного капіталу у 2017 році негативно вплинуло збільшення середньої суми власного капіталу, а позитивно - збільшення чистого прибутку. Рентабельність позикового капіталу також зменшилася за рахунок збільшення середньої суми позикового капіталу, незважаючи на позитивний вплив збільшення чистого прибутку.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ТДВ «ЕНЕРГЕТИК»

3.1. Обґрунтування пропозицій щодо підвищення фінансової стійкості підприємства

В результаті дослідження діючої практики управління фінансовою стійкістю ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» були виявлені наступні проблеми щодо забезпечення оптимального рівня його фінансової стійкості:

- на кінець періоду підприємство є неліквідним та неплатоспроможним, так як не один із розрахованих показників не досяг рекомендуемого рівня і спостерігається негативна тенденція до їх зменшення, що є загрозою зниження фінансової стійкості підприємства в майбутньому;
- значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською свідчить про те, що підприємства надає більше послуг в комерційний кредит, чим отримує;
- збільшення власного капіталу, що безперечно є позитивною тенденцією та свідчить про підвищення рівня фінансової стійкості, але відбулося переважно за рахунок капіталу у дооцінках, який пов'язаний з переоцінкою основних засобів, які передаються в операційну оренду;
- поточні зобов'язання підприємства на кінець досліджуемого періоду мають тенденцію до значного зростання за рахунок інших поточних зобов'язань, що не пов'язані з операційною діяльністю підприємства;
- на підприємстві відсутній власний оборотний капітал (робочий капітал), тобто є дисбаланс між структурою активів та джерелами їх формування.

На підставі проведено дослідження, визначено, що основними причинами, які негативно впливають на фінансову стійкість ТДВ «ЕНЕРГЕТИК», є:

- збільшення активів підприємства, в структурі яких основні засоби займають більшу частину всіх активів, обумовлено не їх придбанням, реконструкцією або модернізацією, що б характеризувало процес розширеного відновлення, а проведенням переоцінки основних засобів;
- єдиним видом діяльності на підприємстві є здача в оперативну оренду нерухомості, а рознічна торгівля, виробництво продуктів харчування та діяльність їдальнь та ресторанів, які підприємство здійснювало до 2014 року, повністю відсутні, у зв'язку з чим зменшилися обсяги доходу від реалізації;
- підприємство реалізувало частину своєї нерухомості (приміщення магазинів) у 2017 році супермаркету «Фора» та «Ватсон» на вул. Юності 3, що призвело до скорочення доходів від операційної оренди. Зараз на балансі підприємства залишилися тільки наступні об'єкти нерухомості: магазин №7 та №11 на проспекті Дніпровському 7; бар «Оазис» по проспекту Дніпровському 9; два офісних приміщення по проспекту Дніпровському 23, декілька складів.

Відповідно, для оптимізації рівня фінансової стійкості ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» в довгостроковій перспективі, перш за все, необхідним є підвищення рентабельності операційної діяльності, що можливо за рахунок надання в оренду офісних приміщень по проспекту Дніпровському 23 не в тому вигляді, які вони є зараз (пусті приміщення зі старим ремонтом), а у вигляді сучасного «готового офісу». Доцільність даної рекомендації обґрунтована нижче.

Так, загальна площа першого офісного приміщення – 120 м², а другого – 170 м². Попит на офісні приміщення в Києві залишається відносно високим, що в основному зумовлено переміщенням та розширенням ІТ компаній, а також попитом з боку компаній, що надають бізнес-послуги.

Низька девелоперська активність у поєднанні з відносно високим попитом орендарів призвели до підвищення орендних ставок на ринку офісної нерухомості в Києві, очікується, що у 2018 році динаміка орендного попиту в сегменті офісної нерухомості в Києві залишатиметься позитивною, що на фоні невисокої активності девелоперів і подальшого зниження вакантності, призведе до здорожчання вартості оренди якісних офісних приміщень у місті, особливо у Центральному діловому районі та безпосередньо прилеглих до нього локаціях. Найбільш актуальною пропозицією є «готові» офіси [69].

Середня ринкова вартість ремонту «під ключ» для такої площі складає 80\$ за м². Тоді, загальна сума витрат на ремонт буде дорівнювати 23200\$, (290*80) що у гривневому еквіваленті складає 649600 тис. грн (23200*28).

Обладнання офісними меблями середньої цінової категорії буде коштувати приблизно 420000 грн.

Відповідно, загальна сума витрат, необхідних для ремонту та обладнання офісів, буде складати 1069600 грн (649600+420000).

Орендна плата за два офіси, з урахуванням тенденцій сучасного ринку офісної нерухомості, буде складати біля 120000 грн в місяць (в даний час приміщення здаються за 60 тис. грн).

Тоді термін окупності витрат на «готовий» офіс складає 18 місяців (1069600 / 60000).

Відповідно, задача в оренду «готового» офісу дозволить збільшити чистий дохід від реалізації на 60000 грн.

Джерелом фінансування витрат на «готовий» офіс є чистий прибуток підприємства, а також може бути збільшення кредиторської заборгованості (до рівня дебіторської заборгованості).

Крім того, враховуючи ринкові тенденції щодо цін на оренду нерухомості, доцільним є підвищення орендної плати на 10-15%, що також збільшить чистий дохід підприємства.

В подальшій перспективній діяльності підприємству доцільно здійснити диверсифікацію бізнесу і, можливо, повернутися до розрічної торгівлі, виробництва продуктів харчування та діяльності їдальнь та ресторанів.

Тому, подальше забезпечення фінансової стійкості ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» тісно пов'язано з грошовими потоками та найбільш повно реалізується за допомогою такого інструменту, як бюджетування, під яким розуміють процес розробки та формування планових бюджетів, які поєднують плани керівництва підприємства відносно напрямків його операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Роль системи бюджетування полягає у тому, щоб надати всю фінансову інформацію, показати рух грошових коштів, фінансових ресурсів, подати відповідні показники господарської діяльності у найбільш придатній формі для прийняття ефективних управлінських рішень в області забезпечення стійкого фінансового стану підприємства.

Процес бюджетування носить змінний характер. Виходячи із планових фінансових показників, встановлених на рік, у процесі фінансового планування розробляють систему квартальних бюджетів. В рамках квартальних бюджетів складають місячні бюджети. Такий змінний характер бюджетування гарантує неперервність планування на підприємстві.

Важливе значення з позиції оптимізації грошових потоків має не тільки правильне складання бюджету на наступний період, але й систематичний контроль за його виконанням, що допомагає мінімізувати ризик неплатоспроможності, втрати фінансової стійкості та банкрутства. Подібний контроль передбачає виявлення розміру відхилень фактичних показників від запланованих, зафіксованих у бюджеті та прийняття оперативних заходів по їх усуненню.

У порівнянні з іншими інструментами фінансового планування і управління підприємством бюджетування має ряд переваг:

- має позитивний вплив на мотивацію персоналу;

- дозволяє удосконалювати процес розподілу ресурсів;
- дозволяє більш ефективно витратити грошові ресурси підприємства, що особливо важливо в умовах дефіциту готівки;
- слугує інструментом порівняння досягнутих і бажаних результатів у сфері забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності підприємства.

Отже, розглядаючи контролінг фінансової стійкості на основі системного підходу, необхідно сформулювати вихідні положення контролінгу, визначити ключові аспекти контролінгу, принципи організації контролінгу та його функціональну спрямованість для прийняття управлінських рішень щодо забезпечення стійкості фінансового стану підприємства. Загальну схему парадигми контролінгу фінансової стійкості підприємства можна представити на рис. 3.1.

Враховуючи системний підхід, для побудови якісної системи контролінгу фінансової стійкості підприємства необхідно дотримуватися наступних принципів:

- принцип об'єктивної орієнтованості – структуризація об'єктів, показників та критеріїв контролінгу за трьома напрямками: ресурси – процеси – результати;
- принцип цілеспрямованості - цілі контролінгу фінансової стійкості поставлені в залежності від потреб менеджменту;
- принцип альтернативності - вибір альтернатив управлінських рішень на основі контрольної-аналітичної інформації щодо резервів фінансової стійкості за різними сценаріями досягнення результату;
- принцип гнучкості - забезпечення шляхом моніторингу та аналізу результатів контролю з метою коригування управлінських рішень стосовно оптимізації фінансової стійкості підприємства;
- принцип стратегічної орієнтованості – передбачає використання контрольної інформації для прийняття стратегічних управлінських рішень;

- принцип попередження ризику бізнесу – використання контрольної інформації для мінімізації впливу негативних чинників на фінансову стійкість підприємства.

Рис. 3.1 Загальна схема парадигми контролінгу фінансової стійкості підприємства [37]

Система контролінгу інформаційно підтримує розробку базисних планів, координує окремі плани за часом і змістом, перевіряє складені плани на повноту й можливість реалізації. При цьому служба контролінгу не займається питаннями, що планувати, а радить, як і коли планувати і оцінює можливості реалізації запланованих заходів. Служба контролінгу на підприємстві повинна прагнути так управляти процесами аналізу й регулювання планових і фактичних показників фінансової стійкості

підприємства, щоб уникнути помилки, відхилення або прорахунку як у короткостроковому періоду, так і в довгостроковому.

Контролінг як система управління фінансовою стійкістю підприємства є відповіддю на зміни зовнішніх умов функціонування підприємства та постійно зростаючі вимоги до управління. У сучасних умовах господарювання необхідна комплексна методологія та оснований на ній інструментарій, які могли б модернізувати структуру підприємства таким чином, щоб вирішувалися проблеми забезпечення його платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості не тільки сьогодні, але і в майбутньому.

Важливе значення при характеристиці контролінгу фінансової стійкості має визначення його методології на основі використання системного підходу. Відповідно до такого підходу контролінг розглядається, з одного боку, як один з етапів управління, а з іншого – як об'єктивно-орієнтована система, що входить до загальної системи управління підприємством. Системний підхід дає можливість розглянути кожний елемент контролінгу у взаємозв'язку з іншими. Основні положення методології контролінгу фінансової стійкості підприємства показано на рис. 3.2.

В діяльності підприємства контролінг – це цілісна концепція управління підприємством, спрямована на виявлення шансів та ризиків, пов'язаних з отриманням прибутку. У зв'язку з цим контролінг фінансової стійкості має свої особливості:

- ув'язка оперативних фінансово-економічних розрахунків і стратегічних рішень з оптимізації стійкості фінансового стану підприємства;
- орієнтація фінансово-економічних розрахунків на прийняття економічно обґрунтованих рішень по забезпеченню фінансової стійкості;
- новий психологічний зміст ролі планово-економічних служб (служб контролінгу на підприємстві), які забезпечують ефективність прийняття управлінських рішень стосовно фінансової стійкості.

Таким чином, основними завданнями контролінгу є виявлення проблем і своєчасне їх усунення до того, як дані проблеми переростуть у кризу і

приведуть підприємство до банкрутства. Результативність рішення виявленої проблеми визначається тим, наскільки добре скоординовані цілі різних рівнів управління, засоби і методи їхньої реалізації.

Рис. 3.2 Основні положення методології контролінгу фінансової стійкості підприємства [30]

Слід відмітити, що контролінг фінансової стійкості особливо ефективний на підприємствах з високим рівнем диверсифікованості, зокрема зайнятих одночасно виробництвом, реалізацією та продажем різних товарів, робіт, послуг, що і пропонується для ТДВ «Енергетик» в перспективній діяльності.

Контролінг дозволяє оцінити ефективність всіх видів діяльності. При цьому в умовах погіршення економічного становища підприємства від служби контролінгу очікують аналізу причин відхилення від затверджених планів, а також рекомендацій із забезпечення виживання на найближчу і

віддалену перспективи. Отже, в умовах невизначеності й динамічності соціально-економічного середовища застосування контролінгу у вигляді цілісної системи управління підприємством є реальною конкурентною перевагою. Контролінг прагне забезпечити довгострокове існування підприємства, а реалізація всіх його функцій націлена на збереження позицій підприємства на вітчизняних та світових ринках.

Таким чином, наведено економічне обґрунтування надання в операційну оренду «готових» офісів, що дозволить збільшити чистий дохід підприємства та його прибуток, а отже забезпечити фінансову стійкість. В подальшій перспективній діяльності підприємству доцільно здійснити диверсифікацію бізнесу і, можливо, повернутися до розничної торгівлі, виробництва продуктів харчування та діяльності їдальень та ресторанів, для чого доцільним є використання інструментів бюджетування та контролінгу.

3.2. Планування активів, капіталу та фінансових результатів діяльності підприємства

На підставі наведених вище рекомендацій, щодо оптимізації рівня фінансової стійкості підприємства спрогнозуємо його фінансові результати на 2018 рік (табл. 3.1).

Так, плановий чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) з урахуванням плануємого підвищення орендної плати на 15% та доходу за оренду «готових» офісів у сумі 120 тис грн буде дорівнювати:

$$(2439,1 - 60) * 1,15 + 120 = 2860 \text{ (тис. грн)}$$

Придбання та реалізація необоротних активів у на підприємстві не планується, тобто сума інших доходів та інших витрат буде дорівнювати 0. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) плануємо на рівні

попереднього року відповідно до чистого доходу (з урахуванням додаткових витрат на ремонт 267,4 (1069,6/4):

$$(1442,7 / 2439,1) * 2860 + 267,4 = 1959 \text{ (тис. грн)}$$

Таблиця 3.1

**Прогнозний звіт про фінансові результати ТДВ «ЕНЕРГЕТИК»
на 2018 рік**

Стаття	Сума на кінець звітного періоду	Сума на кінець планового періоду	Абсолютний приріст, тис. грн.	Темп зростання, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2439,1	2860	420,9	17,26
Інші операційні доходи	0	0	0	0,00
Інші доходи	5000	0	-5000	-100,00
Разом доходи	7439,4	2860	-4579,4	-61,56
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	(1442,7)	(1959)	3401,7	-235,79
Інші операційні витрати	0	0	0	0,00
Інші витрати	(5270,9)	0	5270,9	-100,00
Разом витрати	(6713,6)	(1959)	8672,6	-129,18
Фінансовий результат до оподаткування	725,8	901	175,2	24,14
Чистий прибуток	725,8	901	175,2	24,14

Отже, на 2018 рік прогнозується збільшення чистого доходу від реалізації на 420,9 тис. грн або на 17,26% та отримання чистого прибутку в обсязі 901 тис. грн., що на 175,2 тис. грн. або на 24,14% більше порівняно з рівнем 2017 року.

Треба відзначити, що підприємство є платником єдиного податку, тому податок на прибуток не сплачує.

Наступним етапом є планування активів та капіталу ТДВ «ЕНЕРГЕТИК».

Перш за все, сплануємо суму необоротних активів підприємства, що представлені виключно основними засобами (табл. 3.2). В результаті наведених пропозицій в попередньому параграфі роботи, щодо здачі в операційну оренду «готових» офісів, первісна вартість основних засобів збільшиться на суму витрат на капітальний ремонт та придбання офісного обладнання (меблів), а саме на 1069,6 тис. грн. Відповідно, первісна вартість основних засобів буде дорівнюватися 34442,6 тис. грн (33373+1069,6).

Таблиця 3.2

**Результати розрахунку обсягу необоротних активів
ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» на кінець планового періоду, тис. грн.**

Необоротні активи	Сума на кінець звітного періоду	Сума на кінець планового періоду	Абсолютний приріст, тис. грн.	Темп зростання, %
Основні засоби:	15299,8	16000,0	700,2	4,58
первісна вартість	33373,0	34442,6	1069,6	3,20
знос	18073,2	18442,6	369,4	2,04
Інші необоротні активи	5375,0	4438,7	-936,3	17,42
Усього необоротних активів	20674,8	20438,7	-236,1	-1,14

Визначимо суму зносу основних засобів. Так, за результатами попереднього року сума зносу основних засобів склала 102 тис. грн. Нове офісне обладнання відноситься до 4 групи основних засобів з мінімальним терміном корисного використання 4 роки, тоді, з урахуванням прямолінійного методу нарахування амортизації (зносу) додаткова щорічна сума зносу буде дорівнювати 267,4 тис. грн (1069,6 / 4). Тоді загальна сума зносу основних засобів дорівнюється 369,4 тис. грн. (102+267,4).

Залишкова вартість на кінець планового періоду складає 16000 тис. грн (34442,6-18442,6).

Підприємство планує реалізувати частину інших необоротних активів у сумі 936,3 тис. грн, тоді сума за цією статтею дорівнюватиме 4438,7 тис. грн (5375-936,3).

Таким чином, у 2018 р. планується зменшення необоротних активів підприємства на 236,1 тис. грн або на 1,14%.

Оборотні активи є статтею балансу, яка має високий ступінь чутливості до обсягів діяльності (доходу від реалізації). Тому прогнозування оборотних активів підприємства найбільш доцільно здійснити виходячи з прогнозних обсягів доходу від реалізації та собівартості реалізованої продукції.

Базова формула для розрахунку планового обсягу оборотних активів на основі періоду обороту [18]:

$$OA_{i_{пл}} = PO_{i_z} \cdot ODодн_{пл}, \quad (3.1)$$

де $OA_{i_{пл}}$ - i -та стаття оборотних активів у плановому періоді, тис.грн;

PO_{i_z} - період обороту i -ї статті оборотних активів у звітному період, дні;

$ODодн_{пл}$ - одноденний обсяг діяльності у плановому періоді, тис.грн.

Період обороту запасів за звітний період розраховується як співвідношення їх середнього значення та собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг):

$$\frac{(32,8 + 30,9)/2}{1442,7} \times 365 = 8 \text{ днів}$$

Період обороту поточної дебіторської заборгованості розраховується як співвідношення її середнього значення та чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):

$$\frac{(1099,9 + 345,9)/2}{2439,1} \times 365 = 108 \text{ днів}$$

Проміжні результати розрахунків періодів обороту окремих складових оборотних активів представлено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Період обороту оборотних активів ТОВ «ЕНЕРГЕТИК» у звітному періоді, дні

Показники	Період обороту у звітному році
Запаси	8
Поточна дебіторська заборгованість	108

На основі розрахованих періодів обороту визначаємо обсяги оборотних активів ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» на плановий період.

Планова сума запасів розраховується як добуток їх періоду обороту за звітний період та одноденного обсягу реалізації за собівартістю у плановому році:

$$8 \times \frac{1959}{365} = 42,9 \text{ тис. грн}$$

Плановий обсяг поточної дебіторської заборгованості визначається як добуток періоду її обороту у звітному періоді та одноденного чистого доходу в плановому періоді:

$$108 \times \frac{2860}{365} = 846,2 \text{ тис. грн}$$

Для забезпечення платоспроможності підприємства суму грошових коштів планується не зменшувати. Також залишаємо незміною суму інших оборотних активів, у зв'язку з їх незначною сумою та відсутністю даних щодо зміни.

Результати розрахунку планового обсягу оборотних активів представлено у табл. 3.4.

Таким чином, у плановому періоді спостерігається збільшення оборотних активів підприємства на 492,3 тис. грн або на 86,70%.

Таблиця 3.4

**Результати розрахунку обсягу оборотних активів
ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» на кінець планового періоду, тис. грн.**

Оборотні активи	Сума на кінець звітного періоду	Сума на кінець планового періоду	Абсолютний приріст, тис. грн.	Темп зростання, %
Запаси	30,9	42,9	12	3,88
Поточна дебіторська заборгованість	345,9	846,2	500,3	144,6
Гроші та їх еквіваленти	166,4	166,4	0	0,00
Інші оборотні активи	4,6	4,6	0	0,00
Всього оборотних активів	567,8	1060,1	492,3	86,70

Плановий обсяг активів ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» є сумою планових обсягів необоротної та оборотної складових:

$$20438,7 + 1060,1 = 21498,8 \text{ тис. грн.}$$

Обґрунтування планового обсягу власного капіталу ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» здійснюється на підставі методу прямих техніко-економічних розрахунків. У плановому періоді на підприємстві не передбачається зміна обсягу зареєстрованого капіталу, тобто його обсяг в плановому періоді залишаться у розмірі 14096,2 тис. грн. Єдиною динамічною статтею буде нерозподілений прибуток, який збільшується на суму нерозподіленого чистого прибутку планового періоду і складе 6023,4 тис. грн (5122,4+901).

Відповідно сума власного капіталу підприємства у плановому році буде дорівнювати:

$$14069,2 + 6023,4 = 20092,6 \text{ тис. грн}$$

Тобто планується збільшення власного капіталу ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» на 901 тис. грн або на 4,8%.

Наступним кроком визначення планового обсягу короткострокових зобов'язань.

Період обороту окремих складових кредиторської заборгованості розраховується за допомогою ділення середнього значення обсягу кредиторської заборгованості на обсяг собівартості реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг і множення отриманого результату на 365 днів.

Визначимо період обороту кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги у звітному періоді:

$$\frac{(18,6 + 29,3)/2}{1442,7} \times 365 = 6 \text{ днів}$$

Період обороту кредиторської заборгованості за розрахунками у звітному періоді:

$$\frac{(68,9 + 81,3)/2}{1442,7} \times 365 = 19 \text{ днів}$$

Результати розрахунку періодів обороту кредиторської заборгованості підприємства представлено у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

**Розрахунок показників оборотності кредиторської заборгованості
ТОВ «БУДІВЕЛЬНИК» звітного періоду, дні**

Показники	Період обороту у звітному році
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	6
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками	19

Базова формула для розрахунку планового обсягу кредиторської заборгованості за окремими її складовими є такою [18]:

$$KZi_{пл} = POi_z \cdot OCодн_{пл}, \quad (3.2)$$

де $KZi_{пл}$ - i -та стаття кредиторської заборгованості у плановому періоді, тис.грн;

POi_z - період обороту i -ї статті кредиторської заборгованості у звітному період, дні;

$OCодн_{пл}$ - одноденний обсяг реалізації за собівартістю у плановому періоді, тис.грн.

Отже, плановий обсяг товарної кредиторської заборгованості підприємства у плановому періоді дорівнює:

$$6 \times \frac{1959}{365} = 32,2 \text{ тис. грн}$$

Але підприємство планує одержати комерційний кредит на частку суми придбання офісного обладнання у сумі 710,3 тис. грн, відповідно поточна кредиторська заборгованість буде дорівнювати 742,5 тис. грн (32,3+710,3).

Плановий обсяг поточної кредиторської заборгованості за розрахунками:

$$19 \times \frac{1959}{365} = 102,0 \text{ тис. грн}$$

Підприємство планує погасити інші поточні зобов'язання на 70%, відповідно у плановому періоді сума за цією статтею буде складати 561,7 тис. грн (1872,4*0,3).

Розрахунок планового обсягу поточних зобов'язань представлено в табл. 3.6.

Таким чином, плановий обсяг поточних зобов'язань підприємства в плановому періоді зменшиться на 577,6 тис. грн або на 29,12%.

Відповідно, загальна сума капіталу ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» у плановому періоді буде дорівнюватися:

$$20092,6+1406,2 = 21498,8 \text{ тис. грн}$$

Таблиця 3.6

Результати розрахунку планового обсягу поточних зобов'язань

ТДВ «ЕНЕРГЕТИК», тис. грн

Складові поточних зобов'язань	Сума на кінець звітного періоду	Сума на кінець планового періоду	Абсолютний приріст, тис. грн.	Темп зростання, %
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	29,3	742,5	713,2	2434,13
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками	82,1	102,0	19,9	24,24
Інші поточні зобов'язання	1872,4	561,7	-1310,7	-70,00
Всього поточних зобов'язань	1983,8	1406,2	-577,6	-29,12

Результати планових розрахунків окремих складових балансового плану підприємства представлено в агрегованому вигляді у табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Агрегований балансовий план ТДВ «ЕНЕРГЕТИК»

на 31.12.2018 р., тис. грн

Актив		Пасив	
Стаття	Сума	Стаття	Сума
Необоротні активи, всього, в т. ч.	20438,7	Власний капітал, всього в т. ч.	20092,6
Основні засоби	16000,0	Зареєстрований капітал	14069,2
Інші необоротні активи	4438,7	Нерозподілений прибуток	6023,4
Оборотні активи, всього, в т.ч.	1060,1	Поточні зобов'язання, всього, в т.ч.	1406,2
Запаси	42,9	Поточна кредиторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	742,5
Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи послуги	846,2		
Гроші та їх еквіваленти	166,4	Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками	102,0
Інші оборотні активи	4,6	Інші поточні зобов'язання	561,7
Усього активів	21498,8	Усього капіталу	21498,8

Відповідно у плановому періоді сума активів підприємства та джерел їх фінансування збільшиться на 256,2 тис. грн або на 1,21%.

Таким чином, узагальнюючи результати планування фінансових результатів діяльності підприємства, його активів та капіталу, в цілому можна зробити висновки щодо позитивних змін в їх формуванні та розподілу.

3.3. Перспективна оцінка фінансової стійкості підприємства

З метою перспективної оцінки фінансової стійкості підприємства скористаємося методичними підходами, які було використано у другому розділі випускної кваліфікаційної роботи та розрахуємо показники фінансової стійкості виходячи з прогнозних даних.

Перш за все, розрахуємо показники фінансової ліквідності (платоспроможності) підприємства у плановому періоді (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Динаміка показників ліквідності (платоспроможності)

ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» у плановому періоді

Показники	Звітний період	Плановий період	Абсолютний приріст
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0837	0,1183	0,0346
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,0993	0,7201	0,6208
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,2858	0,7539	0,4681
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	2,0562	1,1397	-0,9165

Таким чином, всі показники ліквідності (платоспроможності) підприємства у плановому періоді мають позитивну тенденцію до змін за рахунок збільшення всіх елементів оборотних активів. Так, за рахунок грошових коштів підприємство зможе погасити вже 11,83% своїх поточних зобов'язань, що на 3,46 коп більше, ніж у звітному періоді, але все ж не досягає нормативного значення (0,2-0,35). За рахунок швидколіквідних

активів (грошових коштів, запасів та поточної дебіторської заборгованості) підприємство у плановому періоді зможе погасити вже 72,01% своїх поточних зобов'язань, що на 62,08% більше, ніж у звітному періоді попередньому періоді і відповідно досягає нормативного значення (0,6-0,8). За рахунок всіх ліквідних активів ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» у плановому періоді зможе погасити вже 75,39% своїх поточних зобов'язань, що на 46,81% більше, ніж у попередньому періоді, але не досягає нормативного (100%-150%), що обумовлено перевищенням поточних зобов'язань над оборотними активами. Дебіторська заборгованість у плановому періоді, як і у звітному, перевищує кредиторську, але тільки на 13%, тобто приближується к оптимальному (1,0).

Розрахунок відносних показників фінансової стійкості досліджуваного підприємства у плановому періоді наведено у табл. 3.9.

Таблиця 3.9

**Динаміка показників фінансової стійкості ТДВ «ЕНЕРГЕТИК»
у плановому періоді**

Показники	Звітний період	Плановий період	Абсолютний приріст
Коефіцієнт фінансової автономії	0,9035	0,9346	0,0311
Співвідношення власного капіталу і зобов'язань	9,6734	14,2886	4,6152
Коефіцієнт заборгованості	0,0934	0,0654	-0,0280
Коефіцієнт фінансової залежності	1,1068	1,0700	-0,0368
Коефіцієнт фінансового ризику	0,1034	0,0700	-0,0334
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	-2,4991	-0,3265	2,1726
Коефіцієнт маневреності власних коштів	-0,0738	-0,0172	0,0566
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	1,0000	1,0000	0,0000

Відповідно до отриманих розрахунків у плановому періоді ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» залишається фінансово стійким та незалежним від залучення позикового капіталу, крім того, рівень використання власного капіталу для фінансування активів збільшується. Так, на кінець планового

періоду 93,46% всього капіталу підприємства є власним, що на 3,11% більше, ніж у попередньому періоді за рахунок збільшення власного капіталу на 901 тис. грн або на 4,8% та зменшення позикового капіталу на 1406,2 тис. грн або на 577,6%. Наведені фактори спричинили значення та зміни інших показників фінансової стійкості підприємства: так на кінець планового періоду власний капітал перевищує позиковий капітал у 14,29 разів (коефіцієнт співвідношення власного капіталу і зобов'язань); частка позикового капіталу складає 6,54% (коефіцієнт заборгованості); на 1 грн власних коштів припадає 1,07 коп. загальної вартості майна (коефіцієнт фінансової залежності); на кожну гривню власних, вкладених в активи підприємства коштів припадає 7 коп. позикового капіталу (коефіцієнт фінансового ризику). Тобто значення всіх цих показників значно перевищує норму та свідчить про дуже високу фінансову стійкість підприємства.

Але від'ємними у плановому періоді залишаються коефіцієнти забезпечення власними оборотними коштами, та коефіцієнт маневреності власних коштів, що спричинено перевищенням поточних зобов'язань підприємства над його оборотними активами (на 346,1 тис. грн або на 32,65%). Однак треба відзначити значну позитивну тенденцію до зменшення від'ємних значень цих показників у плановому періоді.

Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» у плановому періоді також дорівнює одиниці, так як підприємство не планує залучати довгостроковий позиковий капітал.

Наступним етапом розрахуємо інтегральний показник фінансової стійкості підприємства.

Розрахунок показників, які використовуються при визначенні інтегрального показника фінансової стійкості ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» наведено в табл. 3.10.

Розрахуємо інтегральний показник зміни фінансової стійкості підприємства у плановому періоді:

Таблиця 3.10

**Динаміка показників фінансової стійкості ТДВ «ЕНЕРГЕТИК»
на основі інтегрального підходу у плановому періоді**

Показники	Звітний період	Плановий період	Абсолютний приріст
Коефіцієнт покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами	-47,8387	-8,0676	39,7711
Коефіцієнт маневреності власних коштів	-0,0738	-0,0172	0,0566
Індекс постійного активу	1,0773	1,0172	-0,0601
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0	0	0
Коефіцієнт накопичення зносу	0,5415	0,5356	-0,0059
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,9748	0,9520	-0,0228
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	0,1034	0,0700	-0,0334
Інтегральний показник фінансової стійкості підприємства	-35,1133	8,9815	44,0948
Інтегральний показник зміни фінансової стійкості підприємства	-1,2673	1,2558	2,5231

$$\Phi_c = 1 + 2 \cdot 0,0 + (-8,0676) + \frac{1}{0,070} + 0,7462 + 1,0172 = 8,9815$$

Тоді, інтегральний показник зміни фінансової стійкості підприємства:

$$\Phi_c(\text{зміна}) = \frac{8,9815}{-35,1133} - 1 = 1,2558$$

Таким чином, інтегральний показник фінансової стійкості на 31.12.2018 р. має тенденцію до різкого збільшення (на 44,0948) в основному за рахунок значного зменшення від'ємного значення коефіцієнта покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами (на 39,7711), також позитивну тенденцію змін має коефіцієнт маневреності власних коштів (зменшення від'ємного значення на 0,0566) та коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів (зменшення на 0,0334). Відповідно, розрахований інтегральний показник фінансової стійкості у плановому періоді має позитивне значення та свідчить про суттєве покращення фінансової стійкості досліджуемого підприємства.

Далі розрахуємо планові значення показників рентабельності підприємства (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

**Динаміка показників рентабельності капіталу ТДВ «ЕНЕРГЕТИК»
у плановому періоді**

Показники	Звітний період	Плановий період	Абсолютний приріст
Рентабельність (збитковість) капіталу підприємства	3,48	4,19	0,71
Економічна рентабельність (збитковість)	3,48	4,19	0,71
Рентабельність (збитковість) власного капіталу	3,68	4,48	0,80
Рентабельність(збитковість) позикового капіталу	66,30	64,07	-2,23
Рентабельність (збитковість) операційної діяльності	18,74	31,50	12,76
Рентабельність (збитковість) діяльності	29,77	31,50	1,73

Отже, наведені рекомендації щодо управління фінансовою стійкістю підприємства у плановому періоді є ефективними, про що свідчить підвищення значень всіх показників рентабельності капіталу підприємства (окрім рентабельності позикового капіталу, яка зменшилася у зв'язку з зростанням позикового капіталу). Збільшення рентабельності підприємства у плановому періоді обумовлено перевищенням темпу зростання чистого прибутку над темпом зростання капіталу та його окремих елементів (за винятком позикового капіталу).

Для оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю у плановому періоді, проаналізуємо показники оборотності підприємства (табл. 3.12).

Таким чином, наведені данні свідчать, що ефективність управління фінансовою стійкістю підприємства за показниками оборотності підвищилась за рахунок перевищення темпу зростання чистого доходу від реалізації над темпом зростання загальної суми капіталу та власного капіталу, що

обумовило збільшення їх коефіцієнтів оборотності та зменшення періодів обороту. А що стосується позикового капіталу, то за рахунок його збільшення, відповідні показники оборотності мали, навпаки, тенденцію до зменшення, а періоди обороту до збільшення, але цю тенденцію не можна вважати негативною, так як співвідношення власного та позикового капіталу у плановому періоді значно більше норми.

Таблиця 3.12

**Динаміка показників оборотності (ділової активності) капіталу
ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» у плановому періоді**

Показники	Звітний період	Плановий період	Абсолютний приріст
Коефіцієнт оборотності капіталу, разів	0,12	0,13	0,01
Коефіцієнт оборотності власного капіталу, разів	0,12	0,15	0,03
Коефіцієнт оборотності позикового капіталу, разів	2,23	1,69	-0,54
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, разів	14,47	4,10	-10,37
Період обороту капіталу, днів	3123,83	2727,41	-396,42
Період обороту власного капіталу, днів	2955,02	2506,80	-448,22
Період обороту позикового капіталу, днів	163,87	216,40	52,53
Період обороту кредиторської заборгованості, днів	25,22	89,05	63,83

Таким чином, за результатами проведених розрахунків можемо стверджувати, що підприємство у плановому періоді залишається фінансово стійким та незалежним від залучення позикового капіталу, крім того, рівень використання власного капіталу для фінансування активів збільшується. Про позитивні зміни у фінансовій стійкості свідчить і значне зростання відповідного інтегрального показника. На підприємстві у плановому році буде спостерігатися позитивна тенденція до збільшення показників рентабельності та оборотності капіталу та його окремих елементів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, проведене дослідження теоретичних та практичних засад управління фінансовою стійкістю підприємства дає можливість зробити наступні висновки і пропозиції.

У роботі уточнена сутність поняття «фінансова стійкість підприємства», під якою слід розуміти багатомірне економічне явище, яке представляє собою здатність здійснювати основні та інші види діяльності в умовах підприємницького ризику і мінливого середовища бізнесу з метою максимізації благополуччя власників, укріплення конкурентних переваг підприємства з урахуванням інтересів суспільства і держави. Виявлено основні особливості управління фінансовою стійкістю підприємства, з основи яких здійснено її систематизацію. Всі запропоновані підходи до класифікації фінансової стійкості є корисними для управління фінансовою стійкістю не тільки на макрорівні, але й на рівні суб'єктів господарювання.

Ефективне управління фінансовою стійкістю підприємства синтезує принципи, мету, завдання, функції, відповідний механізм реалізації з урахуванням впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища та критерії ефективності, дозволяє підвищити якість управління даним процесом та досягти основної мети - забезпечення високого рівня фінансової стійкості, стабільності функціонування і розвитку підприємства у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику.

Запропоновано структуру механізму управління фінансовою стійкістю, який включає три елементи: планування фінансової стійкості, її оцінка та контролінг. Наведено характеристику кожного з них.

Розроблено систему оцінки фінансової стійкості підприємства, яка включає наступні методичні підходи: коефіцієнтний, агрегатний, інтегральний та маржинальний аналіз, що дозволяє зробити висновок про ступінь та вид стійкості фінансового стану конкретного підприємства.

Визначено можливості застосування чинної нормативної бази для оцінки фінансової стійкості підприємства.

Для підприємства ТДВ «ЕНЕРГЕТИК», основним видом діяльності якого є підприємства є надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна, характерним є домінування в структурі активів основних засобів. Якщо на початок періоду дослідження підприємство займалося ще роздрібною торгівлею, про що свідчить наявність у складі активів підприємства запасів, то на кінець періоду дослідження операційна оренда є єдиним напрямком діяльності. Активи підприємства практично повністю сформовано за рахунок власного капіталу, частка якого складає більше 90%, що свідчить про політику фінансування виключно за рахунок власних коштів та повну незалежність підприємства від позикових коштів (його фінансову стійкість). Позитивним моментом, який свідчить про ефективність діяльності підприємства, є постійне зростання нерозподіленого прибутку: на 483 тис. грн або на 29,38% на 31.12.2016 р. та на 2995 тис. грн або на 140,81% станом на 31.12.2017 р.

На кінець аналізуемого періоду на ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» спостерігається негативна тенденція до зниження ліквідності та платоспроможності підприємства, не один їх розрахованих коефіцієнтів не досяг нормативного значення, що в подальшому може спричинити зниження фінансової стійкості. Але виходячи зі значень показників співвідношення власних та позикових коштів, протягом всього періоду підприємство було фінансово стійким, так як всі показники є значно більшими за норму у зв'язку з суттєвим перевищенням власного капіталу над позиковим. Однак, в останньому періоді має місце дисбаланс між структурою активів та пасивів, що спричинило від'ємне значення власного оборотного капіталу, а відповідно і коефіцієнтів забезпечення власними оборотними коштами та маневреності власних оборотних коштів за рахунок перевищення суми поточних зобов'язань над оборотними активами. Розрахований інтегральний показник фінансової стійкості, значення якого менше одиниці, також свідчить про її

зниження, що обумовило, перш за все, від'ємні значення коефіцієнта покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами та коефіцієнта маневреності власних коштів.

Здійснена оцінка ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства. Так, на підставі проведення операційного аналізу, визначена точка безбитковості (поріг рентабельності) підприємства. Встановлено, що за два останніх роки підприємство досягає точки безбитковості та має запас фінансової міцності.

Всі показники рентабельності на кінець періоду, що аналізується, мають негативну тенденцію до зменшення за рахунок перевищення темпу зростання капіталу та його елементів над темпом зростання чистого прибутку.

Показники оборотності підприємства свідчать про суттєве зниження його ділової активності, що спричинило зменшення чистого доходу від реалізації на 140 тис. грн або на 5,43% та зростання капіталу підприємства в цілому та окремих його елементів (за виключенням кредиторської заборгованості, яка має позитивну тенденцію до зменшення періоду обороту, що обумовлено перевищенням темпу зростання собівартості реалізації над темпом зростання кредиторської заборгованості (62,87% та 18,69% відповідно).

Факторний аналіз показав, що рентабельність власного капіталу у 2017 році в порівнянні з 2016 роком зменшилася на 0,7% за рахунок збільшення чистого прибутку на 243 тис. грн або на 50,31%, що обумовило зростання показника на 2,21%, а збільшення середньої суми власного капіталу на 8728,5 тис. грн. або на 79,22% обумовило зменшення рентабельності власного капіталу на 2,91%. Рентабельність позикового капіталу у 2017 році в порівнянні з 2016 роком зменшилася на 186,58% за рахунок збільшення чистого прибутку на 243 тис. грн або на 50,31%, що обумовило зростання показника на 127,22%, а збільшення середньої суми позикового капіталу на

904 тис. грн або на 473,3% обумовило зменшення рентабельності позикового капіталу на 186,58%.

В результаті дослідження діючої практики управління фінансовою стійкістю ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» були виявлені наступні проблеми щодо забезпечення оптимального рівня його фінансової стійкості:

- на кінець періоду підприємство є неліквідним та неплатоспроможним, так як не один із розрахованих показників не досяг рекомендованого рівня і спостерігається негативна тенденція до їх зменшення, що є загрозою зниження фінансової стійкості підприємства в майбутньому;
- значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською свідчить про те, що підприємства надає більше послуг в комерційний кредит, чим отримує;
- збільшення власного капіталу, що безперечно є позитивною тенденцією та свідчить про підвищення рівня фінансової стійкості, але відбулося переважно за рахунок капіталу у дооцінках, який пов'язаний з переоцінкою основних засобів, які передаються в операційну оренду;
- поточні зобов'язання підприємства на кінець досліджуваного періоду мають тенденцію до значного зростання за рахунок інших поточних зобов'язань, що не пов'язані з операційною діяльністю підприємства;
- на підприємстві відсутній власний оборотний капітал (робочий капітал), тобто є дисбаланс між структурою активів та джерелами їх формування.

На підставі проведеного дослідження, визначено, що основними причинами, які негативно впливають на фінансову стійкість ТДВ «ЕНЕРГЕТИК», є:

- збільшення активів підприємства, в структурі яких основні засоби займають більшу частину всіх активів, обумовлено не їх придбанням, реконструкцією або модернізацією, що б характеризувало процес розширеного відновлення, а проведенням переоцінки основних засобів;

- єдиним видом діяльності на підприємстві є здача в оперативну оренду нерухомості, а рознічна торгівля, виробництво продуктів харчування та діяльність їдальнь та ресторанів, які підприємство здійснювало до 2014 року, повністю відсутні, у зв'язку з чим зменшилися обсяги доходу від реалізації;

- підприємство реалізувало частину своєї нерухомості (приміщення магазинів), що призвело до скорочення доходів від операційної оренди.

Відповідно, для оптимізації рівня фінансової стійкості ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» в довгостроковій перспективі, перш за все, необхідним є підвищення рентабельності операційної діяльності, що можливо за рахунок надання в оренду «готових» офісних приміщень. Наведено економічне обґрунтування даної пропозиції. Встановлено, що період окупності додаткових витрат на ремонт та придбання офісного обладнання складає 18 місяців, а додатковий дохід від надання в операційну оренду – 60 тис. грн в місяць. Крім того, враховуючи ринкові тенденції щодо цін на оренду нерухомості, доцільним є підвищення орендної плати на 10-15%, що також збільшить чистий дохід підприємства.

В подальшій перспективній діяльності підприємству доцільно здійснити диверсифікацію бізнесу і, можливо, повернутися до рознічної торгівлі, виробництва продуктів харчування та діяльності їдальнь та ресторанів. Для чого доцільним є використання інструментів бюджетування та контролінгу.

На підставі наведених вище рекомендацій, щодо оптимізації рівня фінансової стійкості ТДВ «ЕНЕРГЕТИК» сплановано його фінансові результати на 2018 рік: збільшення чистого доходу від реалізації на 420,9 тис. грн або на 17,26% та отримання чистого прибутку в обсязі 901 тис. грн., що на 175,2 тис. грн. або на 24,14% більше порівняно з рівнем 2017 року.

Здійснено планування активів та капіталу підприємства, в результаті чого обґрунтовано їх зростання на 256,2 тис. грн або на 1,21%. Зміни в складі та структурі активів обумовлені зменшенням необоротних активів

підприємства за рахунок зменшення необоротних активів, незважаючи на збільшення основних засобів в результаті надання в операційну оренду «готових» офісів (капітальний ремонт приміщень та придбання офісної меблі). Оборотні активи, навпаки, планується збільшити на 492,3 тис. грн або на 86,70% в основному за рахунок збільшення поточної дебіторської заборгованості (на 500,3 тис. грн або на 144,6%), що пов'язано зі збільшенням обсягу чистого доходу від реалізації. Що стосується власного капіталу, то планується тільки збільшення нерозподіленого прибутку на всю суму чистого прибутку, отриманого у плановому періоді, що забезпечує збільшення власного капіталу на 901 тис. грн або на 4,8%. Плановий обсяг поточних зобов'язань підприємства в плановому періоді, навпаки, зменшиться на 577,6 тис. грн або на 29,12% за рахунок скорочення інших поточних зобов'язань на 1310,7 тис. грн або на 70%, не зважаючи на зростання поточної кредиторської заборгованості комерційного характеру на 713,2 тис. грн, так як підприємство планує одержати комерційний кредит на частку суми придбання офісного обладнання у сумі 710,3 тис. грн.

Здійснено оцінку ефективності рекомендацій, щодо підвищення рівня фінансової стійкості ТДВ «ЕНЕРГЕТИК». Так, відповідно до отриманих розрахунків у плановому періоді підприємство залишається фінансово стійким та незалежним від залучення позикового капіталу, крім того, рівень використання власного капіталу для фінансування активів збільшується. Але від'ємними у плановому періоді залишаються коефіцієнти забезпечення власними оборотними коштами, та коефіцієнт маневреності власних коштів, що спричинено перевищенням поточних зобов'язань підприємства над його оборотними активами. Однак треба відзначити значну позитивну тенденцію до зменшення від'ємних значень цих показників у плановому періоді. Інтегральний показник фінансової стійкості на 31.12.2018 р. має позитивну тенденцію до різкого збільшення в основному за рахунок значного зменшення від'ємного значення коефіцієнта покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами, також позитивну тенденцію змін має

коефіцієнт маневреності власних коштів та коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів. Збільшення даного показника свідчить про суттєве покращення фінансової стійкості досліджуємого підприємства. У плановому періоді спостерігається підвищення значень всіх показників рентабельності капіталу підприємства (окрім рентабельності позикового капіталу, яка зменшилася у зв'язку з зростанням позикового капіталу). Збільшення рентабельності підприємства у плановому періоді обумовлено перевищенням темпу зростання чистого прибутку над темпом зростання капіталу та його окремих елементів (за винятком позикового капіталу). Ефективність управління фінансовою стійкістю підприємства за показниками оборотності підвищилась за рахунок перевищення темпу зростання чистого доходу від реалізації над темпом зростання загальної суми капіталу та власного капіталу, що обумовило збільшення їх коефіцієнтів оборотності та зменшення періодів обороту. Що стосується позикового капіталу, то за рахунок його збільшення (у тому числі і кредиторської заборгованості), відповідні показники оборотності мали, навпаки, тенденцію до зменшення, а періоди обороту до збільшення, але цю тенденцію не можна вважати негативною, так як співвідношення власного та позикового капіталу у плановому періоді значно більше норми. Отже, наведені рекомендації щодо підвищення рівня управління фінансовою стійкістю підприємства у плановому періоді є ефективними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабич А. А. Типология финансовой устойчивости организаций : сборник научных трудов Одесского государственного экономического университета / А.А. Бабич .-. – 2009. - № 9. –С. 23-35.
2. Башнянин Г.І. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення / Г.І. Башнянин, І.В. Лінтур // Економіка і суспільство, 2015.-№1.- С. 65-68.
3. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / И. А. Бланк. - К.: Ника-Центр, 2009. – Т.1.-592 с., Т.2.-512 с.
4. Бланк І.О. Управління фінансами підприємств та об'єднань : підручник / І.О. Бланк, Г.В. Ситник. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. — 780 с.
5. Буркова Л. А. Оцінка економічних результатів діяльності підприємств з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану (на прикладі гірничо-збагачувальних комбінатів) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Буркова Людмила Анатоліївна ; Держ. ВНЗ "Криворізь. нац. ун-т". - Кривий Ріг, 2015. - 20 с.
6. Гаватюк Л.С. Прибутковість українських підприємств: реалії сьогодення / Л.С. Гаватюк, Н.В. Дармограй, Г.М. Хімії-чук // Молодий вчений. — 2016. — № 1 (28). — С. 40–43.
7. Глазунов В. Н. Обеспечение текущей платежеспособности предприятия / В. Н. Глазунов // Финансы. —2009. — №3. — С. 67–69.
8. Горбунова А. В. Ліквідність в оцінці і діагностиці фінансового стану підприємства : монографія / А. В. Горбунова ; Держ. ВНЗ "Запорізь. нац. ун-т" М-ва освіти і науки України. - Запоріжжя : ЗНУ, 2015. - 213 с.
9. Грачев А.В. Финансовая устойчивость предприятия: критерии и методы оценки в рыночной экономике: Учебное пособие / А.В. Грачев. – Изд. 2-е. – Минск.: Издательство «Дело», 2008. – 358 с.
10. Гринкевич С.С. Економічні основи стратегічного управління

фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкових перетворень / С.С. Гринкевич, М.А. Михалевич : Збірник науково-технічних праць (Науковий вісник НЛТУ України). – 2014, вип. 18.5. – с.110-114.

11. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. І. Гринчуцький, Е. Т. Карапетян, Б. В. Погріщук; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Терноп. нац. екон. ун-т.— 2-е вид., переробл. та допов. — К.: Центр учб. л-ри, 2016. — 303 с.

12. Гукалова Е.А. Категория финансовой устойчивости в контексте современных методологических дискуссий / Е.А. Гукалова, Е.Б. Федотова // Научный журнал Куб АУ. - 2012. - № 46 (2).

13. Дєєва Н. М. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Н. М. Дєєва, О. І. Дедіков; Мін-во освіти і науки України, Дніпропетровська держ. фінансова академія. - К.: ЦУЛ, 2007. - 328 с.

14. Домбровська Л.В. Зміцнення фінансової стійкості підприємства шляхом оптимізації структури капіталу / Л.В. Домбровська // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». — 2017. — № 2. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2731>

15. Дуброва Н.П. Зміцнення фінансової стійкості підприємства шляхом підвищення прибутковості / Н.П. Дуброва, К.О. Лавиш // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».- 2017 .- №2.- С. 89-92.

16. Економіка підприємства / І.О. Чаюн, Г.М.Богославець, Л.Л. Стасюк, І.Ю. Бондар; за заг. ред. проф. Н.М. Ушакової – К.: КНТЕУ, 2005.- 569 с.

17. Економіка підприємства: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл. / С. П. Кирильчук та ін.]; за заг. ред. С. П. Кирильчук; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Крим. екон. ін-т, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". — Сімф.: КНЕУ ім. В.Гетьмана, 2013. — 442 с.

18. Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних завдань (під заг. кер. Лігоненко Л.О.): Навч. посіб. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 343 с.

19. Елецких С.Я. Анализ теоретических подходов к трактовке

сущности понятия финансовая устойчивость предприятия / С.Я. Елецких // Економіка промисловості. – 2012. -№ 1.

20. Єлісеєва О. К. Методи та моделі оцінки і прогнозування фінансового стану підприємств : монографія / О. К. Єлісеєва, Т. В. Решетняк ; Донбаська держ. машинобудівна академія. - Краматорськ : ДДМА, 2014. - 208 с.

21. Заюкова М.С. Теорія фінансової стійкості підприємства: Монографія. – Вінниця: УНІВЕРСУМ, 2010. – 155 с.

22. Кизим М.О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства : Монографія М.О. Кизим, В.А. Забродський, Ю.С. Копчак. - Х.: Вид. дім «ІНЖЕК», 2014. – 144 с.

23. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика: підручник / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній . – Вид. 2-ге перероб. і доп. – Львів: «Магнолія 2006», 2007. – 440 с.

24. Клементьєва О.Ю. Фінансовий стан підприємства та його прогнозування : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Клементьєва Олександра Юрїївна ; Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. - К., 2007. - 233 с.

25. Ковалев В.В. Финансовый анализ : методы и процедуры / В.В. Ковалев.- М.: Финансы и статистика, 2002.-560 с.

26. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В.В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 560 с.

27. Коваленко О.Ю. Фінансовий аналіз: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. Ю. Коваленко; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. — Миколаїв: Іліон, 2012. — 313 с.

28. Ковальська К.В. Фінансова стійкість акціонерного товариства як умова його економічного розвитку / К.В. Ковальська // Фінанси України. – 2009. - № 2. – с. 101-104.

29. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства / М.Я. Коробов. – К.: Знання, 2006. – 378 с.

30. Костирко Р.О. Методологічні засади внутрішнього контролінгу фінансово-економічної стійкості підприємства / Р.О. Костирко : Збірник науково-технічних праць (Науковий вісник НЛТУ України). – 2009. – Вип. 19.1. – с. 381-388.
31. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент: підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна; Дніпропетровський ун-т економіки та права. - К.: ЦНЛ, 2006. - 520 с.
32. Марцин В. С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість - основні складові оцінки фінансового стану підприємства / В. С. Марцин // Економіка. Фінанси. Право. - 2014. - № 7. - С. 26-30.
33. Матвійчук А.В. Діагностика банкрутства підприємства / А.В. Матвійчук // Управління економікою: теорія та практика. Збірник наукових праць. – С. 20-28
34. Мельникова М. О. Моделі формалізованої оцінки та прогнозування фінансового стану підприємства в умовах нестабільного розвитку економіки країни : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.11 / Мельникова Марія Олександрівна ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя, 2015. - 20 с.
35. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: затв. наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій № 22 від 23.11.1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98>.
36. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій: затв. наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27 червня 1997 р. № 81. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97>.
37. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємств та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: затв. наказом Міністерства економіки України № 14 від 19.01.2006 р. [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_451800-01.

38. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності. Затверджені Наказом Мінфіну України від 28.03.2013 р. №433[Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0074323-06>.

39. Мисак Н.В. Стратегічні аспекти досягнення фінансової стійкості підприємства / Н.В. Мисак, О.І. Ященко, К.А. Львівська : Збірник науково-технічних праць (Науковий вісник). – Львів. – 2011 вип. 15.1. – с. 384-389.

40. Мних Є.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Є В. Мних, Н. С. Барабаш; М-во освіти і науки України, Київ. нац. торг.-екон. ун-т. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. — 411 с.

41. Нагайчук В. В. Політика управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства / В. В. Нагайчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2016. - Вип. 16(2). - С. 118-121.

42. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

43. Носова Є.А. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства / Є.А. Носова // Економіка. Проблеми економічного становлення. – 2015. – № 2. – С. 58-64.

44. Орехова К.В. Оцінювання фінансової стійкості підприємства з урахуванням руху капіталу: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / К.В. Орехова ; Харк. нац. екон. ун-т. - Х., 2008. - 20 с.

45. Петренко Л.М. Взаємозв'язок фінансової безпеки та фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www/ir.kneu.edu.ua>.

46. Поддєрьогін А. М. Фінансова стійкість підприємств у економіці України : монографія / А. М. Поддєрьогін, Л. Ю. Наумова ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К : КНЕУ, 2011. - 184 с.
47. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 № 351 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.
48. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації: затв. наказом Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26.01.2001 р. № 49 (121) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01>.
49. Приймак С.В. Діагностика фінансового стану підприємства в системі контролінгу : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Приймак Світлана Вікторівна ; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. - К., 2007. - 221 с.
50. Прісняков В.Ф. Порівняння фінансово-економічної стійкості ринкової і планової економіки / В.Ф. Прісняков // Фінанси України. – 2013. - № 10. – с. 49-54.
51. Русіна Ю.О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та фактори, що на неї впливають / Ю.О. Русіна, Ю.В. Полозук // Международный научный журнал. — 2015. — № 2. — С. 91–94.
52. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник / Г. В. Савицька. - 3-тє вид., виправл. і доп. - К.: Знання, 2007. - 668 с.
53. Сидоренко К.С. Ліквідність та платоспроможність – основа ефективної діяльності підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/3_ANR_2013/Economics/10_125666.doc.htm
54. Сметанюк О.А. Фінансова стійкість в системі фінансової безпеки підприємства. / О.А. Сметанюк, С.О. Кругляк / Економічний простір. – №85. –2014. – С. 187-196.

55. Соколова Е. Проблеми управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства / Е. Соколова, Чернявська Г. // Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія «Економіка і управління», 2017. Вип. 35.- С.330-338.

56. Теницька Н.Б. Теоретичні аспекти оцінки платоспроможності підприємства в сучасних умовах / Н.Б. Теницька, Ю.С. Глобальні та національні проблеми економіки: електр. наук. вид. - Миколаїв: Миколаївський нац. ун-т. – Вип. № 5. – Трав. 2015 р. – С.372-376.

57. Тищенко О.М. Моделювання оцінки та прогнозування фінансової стійкості підприємства / О.М. Тищенко, Л.О. Норік // Проблеми економіки та управління. – 2014. - № 640. – с.406-415.

58. Ткаленко Я.М. Фінансова стійкість підприємства та фактори впливу на неї / Я.М. Ткаленко, С.О. Криниця // [www. inter-nauka.com/uploads/public/14508993787623.pdf](http://www.inter-nauka.com/uploads/public/14508993787623.pdf).

59. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз: навчальний посібник; частина I / Ю. М. Тютюнник ; 2-ге вид., перероб. і доп. – Полтава : РВВ ПДАА, 2014. – 358 с.

60. Тютюнник Ю.М. Послідовність оцінки фінансового стану боржників-юридичних осіб / Ю.М. Тютюнник, Л.О. Дорогань-Писаренко, С.В. Тютюнник // Мукачівський державний університет.- 2017. - Випуск №8.- С. 695-699 [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/116.pdf.

61. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств : вавч. посібник. / О.С. Філімоненков. – К.: Вид-во «Ніка-Центр», 2004. – 359 с.

62. Фінансове забезпечення розвитку підприємств: монографія / [І. О. Бланк та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. І. О. Бланка; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. - 343 с.

63. Фінансовий менеджмент: підручник / Мін-во освіти і науки України, КНЕУ; ред. А. М. Поддєрьогін. - К.: КНЕУ, 2005. - 535 с.

64. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю. С. Цал-Цалко, Ю. Ю. Мороз, Л. А. Суліменко; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, М-во аграр. політики та продовольства України, Житомир. нац. агрокол. ун-т.— Вид. 5-е, допов. — Житомир: Рута, 2012. — 608 с.
65. Шаблиста Л.М. Фінансова стійкість: сутність і методи оцінки / Л.М. Шаблиста // Економіка і прогнозування. — 2013. - № 2. — с. 46-57.
66. Шеремет А.Д. Методика фінансового аналізу / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулін, Р.Е. Негашев. — Минск., 2004. — 208 с.
67. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / О.О. Шеремет.— К.: Вид-во «Кондор», 2005. — 196 с.
68. Шуміло О.С. Взаємозв'язок категорій «фінансова безпека підприємства» і «фінансова стійкість підприємства» / О.С. Шуміло, К.В. Савченко // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. — 2017.- С.38- 42.
69. Я — Бухгалтер [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ibuh.info/uk/oblik-remontiv-i-polipshen-vlasnix-osnovnix-zasobiv>
70. Яремик Х. Я. Методичні підходи до оцінки платоспроможності підприємства / Х. Я. Яремик // Ефективна економіка. — 2015. — № 11 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4507>
71. Яценко В.М. Сутність поняття та методичні підходи до оцінки фінансової стабільності та фінансової стійкості // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.- Випуск 1(20), 2017.- С.8-17.

ДОДАТКИ